

CRNOGORSKA DRŽAVA PRED IZAZOVIMA DEMOKRACIJE

(nakon XI. parlamentarnih izbora, 30. avgusta 2020)

pišu: Danilo Ivezić i Dragutin Lalović

Tek u jedanaestom ciklusu parlamentarnih izbora, nakon tri desetljeća formalno višestranačkog režima, prvi put u suvremenoj crnogorskoj postsocijalističkoj povijesti, došlo je do demokratske smjene stranke na vlasti. Smjena s vlasti vječno vladajućeg DPS-a pravi je početak uspostavljanja unutrašnje suverenosti crnogorske države kao deprivatizirane javne vlasti svih svojih građana.

Neočekivano i predugo iščekivano, DPS je najzad prestao biti državna partija, a država njena partijina privatna država. Takva duboka strukturna promjena označava mnogo dublji povijesni prijelom od obične demokratske izmjene na vlasti: cijeli stari režim stranačkog sustava s predominantnom strankom i semikompetitivnim izbornim sistemom, kao i autoritarna država koja im odgovara, najzad biva načet a otvaraju se mogućnosti preobrazbe partijske i autoritarne u pravnu i demokratsku državu, monističke u pluralističku demokraciju, semikompetitivnoga u kompetitivni izborni model.

Da bismo mogli razumjeti karakter političkih promjena u Crnoj Gori, valja najprije predočiti veoma specifičnu crnogorsku stranačku scenu, u svjetlu rezultata posljednjih parlamentarnih izbora.

1. Izborni rezultati

Na parlamentarnim izborima u Crnoj Gori, održanim 30. avgusta 2020. godine, učestvovalo je **šest** političkih stranaka i **pet** koalicija.

POLITIČKE STRANKE:

- 1) Socijaldemokrate.
- 2) SDP (Socijaldemokratska partija).
- 3) Bošnjačka stranka.
- 4) HGI (Hrvatska građanska inicijativa).
- 5) HRS (Hrvatska reformska stranka).
- 6) DPS (Demokratska partija socijalista; na njihovoj je na listi bio i predsjednik Liberalne partije).

IZBORNE KOALICIJE:

1) CRNO NA BIJELO – koaliciju čine: Građanski pokret URA, Stranka pravde i pomirenja, Grupa birača CIVIS i nezavisni intelektualci.

2) ZA BUDUĆNOST CRNE GORE – veliku koaliciju čine: Demokratski front (malu koalicija unutar nje čine: Nova srpska demokratija, Pokret za promjene, Demokratska narodna partija), Socijalistička narodna partija Crne Gore, Prava Crna Gora, Ujedinjena Crna Gora, Radnička partija, Partija udruženih penzionera i invalida Crne Gore, Jugoslovenska komunistička partija Crne Gore, Srpska radikalna stranka, Stranka penzionera, invalida i socijalne pravde.

3) MIR JE NAŠA NACIJA – koaliciju čine: Demokrate – Demokratska Crna Gora, DEMOS (Demokratski savez), Partija penzionera i restitucije, Građanski pokret Nova ljeвица.

4) JEDNOGLASNO – albanska koalicija koju čine Demokratska Partija, Demokratska Unija Albanaca i Demokratski Savez u Crnoj Gori – Koalicioni shqiptar “Bashkë nji za” Partia Demokratike, Unioni Demokratik i Shqiptarëve dhe Lidhja Demokratike në Mal të Zi..

5) ALBANSKA LISTA i LISTA SHQIPTARE.

Ukupno je u izborni proces bilo uključeno trideset subjekata, od političkih stranaka, preko nevladinih organizacija, do interesnih skupina, na jedanaest kandidacionih lista.

Pravo glasa imalo je 540.026 birača. To pravo iskoristilo je 413.894 birača (74,64%), što se smatra visokom stopom izlaznosti i zavidnim stupnjem participativne političke kulture.

Od jedanaest izbornih lista njih devet je osvojilo skupštinske mandate. Evo kao izgleda nova struktura parlamenta, koja u cjelini ima 81 poslanika:

1) DPS – 30 mandata (35,06%);

2) ZA BUDUĆNOST CRNE GORE – 27 mandata (32,55%);

3) MIR JE NAŠA NACIJA – 10 mandata (12,53%);

4) CRNO NA BIJELO – 4 mandata (5,54%);

5) SOCIJALDEMOKRATE – 3 mandata (4,09%);

6) BOŠNJAČKA STRANKA – 3 mandata (3,98%);

7) SDP – 2 mandata (3,14%);

8) JEDNOGLASNO-albanska koalicija – 1 mandat (1,14%);

9) ALBANSKA LISTA – 1 mandat (1,58%)

Dvije hrvatske stranke nijesu uspjele ostvariti izborni cenzus koji bi im garantirao poslaničko mjesto, zbog preraspodjele glasova njihovog biračkog tijela, uz napomenu da je HRS (Hrvatska reformska stranka) osnovana neposredno prije samih izbora.

Postizborna koalicija tri koalicije ZA BUDUĆNOST CRNE GORE, MIR JE NAŠA NACIJA i CRNO NA BIJELO, formirala je parlamentarnu većinu (41 poslaničko mjesto).

2. Stranački politički profil i sastav Skupštine Crne Gore

Sastav Skupštine Crne Gore s obzirom na političku pripadnost i vrijednosne orijentacije poslanika u najmanju ruku je izuzetno zanimljiv.

* Vladajuću grupaciju čine tri koalicije (41 poslanik):

1) Velika koalicija **Za budućnost Crne Gore**, koja čini 2/3 većinu u vladajućoj skupini, ima 27 poslanika. Koaliciju čini jedanaest političkih stranaka, konglomerat širokog političkog spektra od krajnje desnice (Srpska radikalna stranka) do krajnje ljevice (Jugoslovenska komunistička partija Crne Gore), s temeljnom odrednicom u većinskom dijelu (osim možda Pokreta za promjene, koji je protiv Mila Đukanovića i DPS-a svim mogućim sredstvima) "protiv Crne Gore", za "Srbiju i srpstvo po svaku cijenu".

Sedam od jedanaest političkih stranaka zastupljeno je u Skupštini CG. Evo kako izgleda raspored poslaničkih mjesta:

Nova srpska demokratija (NSD): 9 poslanika (Simonida Kordić, Slaven Radunović, Strahinja Bulajić, Jovan Jole Vučurović, Jelena Božović, Marko Kovačević, Milo Božović, Radoš Zečević i Dejan Đurović).

Kako joj već i samo ime sugrira, stranka okuplja pripadnike samo srpskog naroda. Osnovana je 2009. godine, a većina je njenih članova iz nekadašnje Srpske narodne stranke. Transformacijom nekadašnje Srpske liste nastaje Nova srpska demokratija. Njen predsjednik je Andrija Mandić. Potpredsjednici su Slaven Radunović, Emilo Labudović, Strahinja Bulajić. Himna joj je "Bože pravde", a zastava srpska trobojka. Predsjednik stranke nosi titulu četničkog vojvode. Apsolutni su pobornici svega srpskoga i negatori Crne Gore i crnogorskoga. U tom smislu, nijesu naprosto "prosrpska", nego *velikosrpska* stranka. Deklariraju se kao protivnici euroatlantskih orijentacije Crne Gore, odbacuju priznanja Republike Kosovo. Od 2012. članica koalicije Demokratski front.

Pokret za promjene (PZP): 5 poslanika (Nebojša Medojević, Branko Radulović, Branka Bošnjak, Vladan Raičević i Jovanka Bogovac).

PZP je nastao 2006. iz nevladine Grupe za promjene (2002.). Stranku su činili bivši liberali, socijaldemokrati i drugi akteri iz 90.-ih godina. U predreferendumskom razdoblju i uoči održavanja državotvornog referenduma 2006. godine vodstvo stranke i njihov čelnik Nebojša Medojević su uporno izbjegavali službeni i javno se opredijeliti jesu li ZA ili PROTIV crnogorske državne samostalnosti. PZP 2007. godine postaje dio Ujedinjene opozicije koja je objedinila gotovo čitavu opoziciju u vrijeme usvajanja novog Ustava, ali ju je napustila

zajedno s Bošnjačkom strankom i započela samostalne pregovore o novom crnogorskom ustavu, da bi na kraju i glasala za novi Ustav, omogućujući potrebnu kvalificiranu dvotrećinsku većinu u Skupštini. Nakon izbora za Predsjednika Crne Gore 2008. i lošeg rezultata na tim izborima, rejting PZP pada. Stranka se sve više povezuje s tzv. prosrpskim strankama i pridružuje se “srpskom bloku” u svim aktivnostima koje poduzimaju u Crnoj Gori nakon donošenja odluke Vlade Crne Gore o priznavanju Republike Kosovo (oktobar 2008). To dovodi do cijepanja stranke i odlaska procrnogorskog dijela pod vodstvom Gorana Batričevića, uz optužbu da je PZP napustio svoja izvorna polazišta. Nova orijentacija približava ih SNP-u i Novoj srpskoj demokratiji. PZP sa Novom srpskom demokratijom i Demokratskom narodnom partijom 2012. godine formira koaliciju Demokratski front. Svojim istupima, pogotovu u zadnjih par godina za čelnika PZP Nebojšu Medojevića se može reći da je jedino dosljedan u svojoj nedosljednosti. Među mnogim njegovim “biserima” je čestitka Trumpu na “istorijskoj pobjedi” na predsjedničkim izborima u SAD (11/2020.).

Demokratska narodna partija (DNP): 5 mjesta (Maja Vukićević, Milun Zogović, Predrag Bulatović, Milan Knežević i Dragan Borović).

Stranka je službeno registrirana 2014 godine. Nastala je iz one grupacije koja je 2012. godine napustila SNP nakon neuspjelih pregovora oko formiranja koalicije Demokratski front. Do odvajanja je došlo zato što im SNP nije bio dovoljno “srpski”. Pod nazivom “Grupa birača Milan Knežević” pristupaju novoj koaliciji. Karakteristično je da naziv stranke u osnovi odudara od javnih istupa njenih čelnika, koji zagovaraju i vode ekskluzivnu srpsku politiku. Po programu, sastavu članstva i pristalicama ova je stranka u potpunosti srpska.

Socijalistička narodna partija (SNP): 5 poslanika (Vladimir Joković, Danijela Đurović, Dragan Ivanović, Dragan Vukić i Milosava Paunović).

SNP je nastao nakon sukoba i raskola u Demokratskoj partiji socijalista Crne Gore 1998. godine. Osnivač i prvi predsjednik stranke je bio Momir Bulatović. Posle saveznih izbora 2000. i pada Slobodana Miloševića u Srbiji, dolazi do sukoba i rascjepa u stranci. Stranku preuzima Predrag Bulatović, a Momir Bulatović izlazi iz SNP i formira novu stranku – Narodnu socijalističku stranku.

SNP je, kao *prosrpska* stranka, bila lider opozicije, sve do referenduma 2006. na kojem je kao predvodnik udruženih protivnika crnogorske nezavisnosti doživio poraz (nije priznao rezultate referenduma, a njegov čelnik Predrag Bulatović će biti upamćen po svom “dramatičnom” istupu na TV Crne Gore nakon objave prvih, preliminarnih, rezultata referenduma, da “nije vrijeme za slavlja i vatromete i da se nema što slaviti”). Nakon toga je slijedio izborni krah koalicije unionista na parlamentarnim izborima iste 2006. godine. Nakon propalih pregovora

o koaliciji s Demokratskim frontom (uoči izbora 2012. godine) ponovo dolazi do rascjepa unutar SNP. Dio članstva pod vodstvom Predraga Bulatovića i Milana Kneževića napušta SNP i formira novu stranku Demokratsku narodnu partiju (koja će s Pokretom za promjene i Novom srpskom demokratijom formirati koaliciju Demokratski front – 2012.)

Prava Crna Gora (PCG): 1 poslanik (Marko Milačić).

Osnovana je početkom 2018. godine. Pripada političkoj desnici i zastupa ideologiju konzervativnog nacionalizma. Zalaže se za njegovanje tradicionalnih društvenih i politički vrijednosti "našeg naroda", sa posebnim naglaskom na njegovanju izvornih državotvornih tradicija Crne Gore iz vremena dinastije Petrovića Njegoša (odrednice iz službenih dokumenata stranke). Problem s ovim odrednicama je tumačenje "izvorne državotvorne tradicije Crne Gore" koja počiva na velikosrpskoj argumentaciji i dokazima, počevši od Petrovića, preko Podgoričke skupštine, do odrednica o antifašizmu u Crnoj Gori. Stranka i njen čelnik Marko Milačić su žestoki protivnici evroatlanskih integracija Crne Gore i zagovornici njenog povezivanja sa Srbijom, Republikom Srpskom i Rusijom. Naziv stranke je u skladu s njihovim viđenjem Crne Gore.

Ujedinjena Crna Gora (UCG): 1 poslanik (Vladimir Dobričanin).

Osnovana je 2017. godine iz "konzervativne" frakcije DEMOSA (Demokratskog saveza) točnije nakon sukoba dvojice tadašnjih čelnika Miodraga Lekića i Gorana Danilovića. Javnost tog vremena ih pamti po međusobnim optužbama i prepucavanju o tome tko je legalni i legitimni predstavnik stranke. Nakon odluke Apelacionog suda koji je dao za pravo Lekiću, Danilović formira novu stranku. Prepoznatljiva je po bezrezervnoj podršci litijama i djelovanju SPC u Crnoj Gori.

Radnička partija (RP): 1 poslanik (Maksim Vučinić).

Partija je osnovana 2015. godine u okviru preslagivanja tzv. sindikalne scene u Crnoj Gori. Osnivač je Janko Vučinić koji je i istakao da Radnička partija nastaje iz jakog sindikalnog pokreta Željezare Nikšić. Sadašnji lider je sin Janka Vučinića, Maksim. Politički prostor djelovanja u potpunosti je suprotan nazivu i ideološkoj odrednici "prava radnika". Njen politički profil se mogao naslutiti po činjenici da su na osnivačkoj skupštini glavni govornici bili Andrija Mandić, Nebojša Medojević, Branko Radulović, perjanice Demokratskog fronta.

Zanimljivo je da su iz ove koalicije formirana *tri kluba poslanika*, a poslanik Marko Milačić (Prava CG) je nezavisan. Milačić je inače poznat po protivljenju pristupanju Crne Gore NATO-u (paljenje zastave), po učešću u litijama i izjavi "tamjan, a ne maska, čuva od korone"!

Iščitavajući pojedinačno djelovanje i angažman poslanika ove koalicije iz njihovih službenih biografija (objavljenih na sajtu Skupštine Crne Gore) može se zaključiti o izrazito anticnogorskom djelovanju uvijenom u formu protivljenja Milu Đukanoviću i DPS-u te stavljanju znaka jednakosti između države (Crne Gore) i navedene osobe i partije. Njihovo isticanje da se radi o privatnoj državi u kojoj su do “kraja zgažena prava Srba u Crnoj Gori” je osnovna maksima njihovog djelovanja. Takozvani stari kadar ove grupacije je listom bio protiv referenduma. Do kojih ekstrema ide protivljenje svemu crnogorskom može se vidjeti i po pojedinačnim referencama iz službenih biografija. U Skupštini Crne Gore u ovoj grupaciji poslanika sjede osobe koje u svom stručnom i političkom djelovanju (od rođenja pa nadalje) nemaju **ništa** vezano uz Crnu Goru osim nastojanja da je ne bude.¹

2) Koalicija **Mir je naša nacija** osvojila je 10 poslaničkih mjesta. Koaliciju čine tri političke partije i jedan građanski pokret, pa bi joj načelna odrednica trebala biti “građanska Crna Gora”, sa svim ostalim odrednicama (sekularna, multikulturalna, multikonfesionalna i sl), što ipak nije slučaj. Koalicija je u tom pogledu nedefinirana osim u negativnoj odrednici prema DPS-u i njenom čelniku i s izrazito naglašenom vezom sa Srpskom pravoslavnom crkvom u Crnoj Gori. Sastavni su dio vladajuće koalicije. Ako bismo u jednoj rečenici pokušali definirati za što se zalaže, mogli bismo reći za *svetosavsku pravoslavnu Crne Goru*, jer je za njih pravoslavlje ovđe vezano isključivo za SPC. U Skupštini su zastupljene dvije političke stranke:

Demokrate-Demokratska Crna gora (DEMOKRATE): 9 poslanika (Aleksa Bečić, Zdenka Popović, Dragan Krapović, Boris Bogdanović, Momo Koprivica, Danilo Šaranović, Tamara Vujović, Albin Ćeman i Vladimir Martinović).

Demokratska Crna Gora osnovana je 2015. godine nakon trećeg velikog rascjepa unutar Socijalističke narodne partije, odnosno sukoba Alekse Bečića, mlade uzdanice SNP-a,

¹ Eklatantan primjer je poslanica Simonida Kordić, u čijoj biografiji (na navedenom web-u Skupštine) između ostalog piše:

...Dipl. pravnik, Univerzitet Beograd, Pravni fakultet, Srbija, Međunarodno javno pravo, 1992.; Članica Ekspertskog tima delegacije Republike Srpske i BiH u pregovorima sa Londonskim klubom u vezi sa rebalansom duga BiH; Članica Ekspertskog tima delegacije Republike Srpske i BiH u Vašingtonu (uspostavljanje diplomatskih odnosa sa SAD, pregovori sa državnim sekretarom Medlin Olbrajt, Stroubom Talbotom, Richardom Holbrukom, pregovori u Pentagonu, Kongresu, Stejt departmentu); Članica Ekspertskog tima delegacije Republike srpske i BiH u Maleziji (uspostavljanje ekonomskih veza, pregovori sa premijerom Mahatirom, kraljevskim izaslanicima i kraljem Malezije); Članica Ekspertskog tima delegacije Republike srpske i BiH na sastancima sa Ričardom Holbrukom, Klausom Kinkelom, predstavnicima Svjetske banke za obnovu i razvoj, izaslanicima predsjednika SAD, ambasadorima i visokim predstavnicima međunarodne zajednice za BiH; Urednica i autorka u Spoljnopolitičkoj i informativnoj redakciji „TV Politika” Beograd; Autorka i novinarka listova „Politika”, „Dnevni telegraf”, „NIN”, Nedeljni Telegraf „Politika Ekspres” - Beograd...

s tadašnjim rukovodstvom stranke na čelu sa Srđanom Milićem i Snežanom Jonicom, u tzv. predkongresnom, postkongresnom i postizbornom periodu vezano uz djelovanje SNP-a i status “mladih, mudrih i hrabrih” (iz saopćenja Drobnjaka i Lazovića objavljenog u Danas 3/2015.) Iako najavljivana kao stranka lijevog centra, Demokrate su u suštini svoju političku odrednicu u cijelosti pokazali priključivanjem Europskoj narodnoj partiji (EPP) – ideološka usmjerenost je desni centar. Deklarativno proevropska, ali pod izrazitim utjecajem SPC u Crnoj Gori. Svoj antagonizam spram DPS-a i Mila Đukanovića vidljiv je i u službenim dokumentima u kojima Demokrate imaju “izričitu zabranu bilo kakvog koaliranja s DPS”. Lider Demokrata je Aleksa Bečić, predsjednik Skupštine Crne Gore (nakon izbora 2020.)

Demokratski savez (DEMOS): 1 poslanik (Miodrag Lekić).

Stranka je osnovana 2015. godine kada je Miodrag Lekić, čelnik Demokratskog fronta, izašao iz ove koalicije zbog suštinskog neslaganja oko djelovanja ove koalicije. Njemu se pridružio i Goran Danilović, tada predsjednik skupštinskog kluba Demokratskog fronta. Stranka pripada desnom centru političkog spektra. Iako su programski slični Demokratima, razlog koaliranja rušenje DPS-a i njihovog čelnika i Mila Đukanovića. 2017. u stranci dolazi do rascjepa. Konzervativna frakcija predvođena Goranom Danilovićem i Goranom Radonjićem osniva novu stranku, Ujedinjena Crna Gora, koja će svoje buduće političko djelovanje vezati uz Demokratski front.

3) Koalicija **Crno na bijelo** osvojila je 4 poslanička mjesta. Sastavljena je od dvije političke stranke i dvije grupacije građana, koja je stalno naglašavala svoju građansku i proeuropsku orijentiranost, potrebu reformi i radikalnih promjena u cilju zaustavljanja klijentelizma, nepotizma, partitokracije i sl. Protivljenje akterima prethodne vlasti i čelnom čovjeku DPS (nije pregruba riječ “mržnja”), odredili su ulazak ove koalicije kao jezičak na vagi u većinsku koaliciju sa strankama i pojedincima s kojima ni u čemu ne dijele svjetonazorske odrednice. Ova koalicije u Skupštini Crne Gore zastupljena je s jednom političkom strankom i jednom grupacijom:

Građanski pokret URA: 3 poslanika (Miloš Konatar, Božena Jelušić i Suada Zoronjić).

Građanski pokret Ujedinjena reformska akcija (URA) je osnovan 2015. godine, kao pokret aktivista, intelektualaca i građana (građanski pokret lijevog centra, na socijalno-liberalnim načelima). Svoje političko djelovanje definirali su kroz pet principa: vladavina prava i borba protiv korupcije; zaštita životne sredine; ekonomska reforma; reforma zdravstvenog sistema; reforma obrazovnog sistema. Osnivači su joj istaknuti socijaldemokrati, liberali, pojedinci iz Pokreta za nezavisnu evropsku Crnu Goru, procrnogorski orijentirani pojedinci, oni koji su smatrali da politika vladajućeg DPS vodi Crnu Goru izvan proklamiranih odrednica

demokratske, pravne, prosperitetne, evropske Crne Gore. Unutar URA-e je 2017. godine došlo do raslojavanja i odlaska većeg broja osnivača u vezi s pitanjima načina ostvarivanja programskih odrednica i pitanja s kim i kako do postavljenih ciljeva. Drugim kongresom i izborom Dritana Abazovića (nekadašnjeg poslanika Pozitivne Crne Gore) za predsjednika, taj proces je završen. URA se "vezala" uz grupaciju "Vijesti" (Perović, Ivanović) koji su kao svoje prioritete postavili rušenje Mila Đukanovića svim sredstvima, čak i koalicijom s političkim akterima u Crnoj Gori i izvan nje koji svojim djelovanjem dovode u pitanje državu Crnu Goru. Građanska, evropska komponenta u mnogo čemu je kontaminirana djelovanjem njenog predsjednika i parlamentarnog kluba nakon izbora 2020. i ulaska u vladajuću koaliciju. **Grupa birača CIVIS²**: 1 poslanik (Srđan Pavićević).

* Opozicionu grupaciju u Skupštini Crne Gore čine (40 poslanika):

Demokratska partija socijalista (DPS): 30 poslanika. Po broju osvojenih mandata ona je pojedinačni pobjednik izbora, ali s obzirom na deficit koalicijskog potencijala nije bila u mogućnosti formirati vlast. Na listi DPS-a bio je i čelnik Liberalnog saveza Crne Gore koji se izabran za poslanika.

Demokratska partija socijalista (DPS): 29 poslanika (Duško Marković, Branimir Gvozdenović, Aleksandra Vuković, Mevludin Nuhodžić, Predrag Bošković, Jevto Eraković, Nikola Rakočević, Dragica Sekulić, Petar Ivanović, Halil Duković, Dragutin Papović, Marta Šćepanović, Luidi Škrelja, Vesna Pavićević, Miloš Nikolić, Miodrag Vuković, Nikola Janović, Daliborka Pejović, Branko Čavor, Bogdan Fatić, Danijel Živković, Suzana Pribilović, Ivan Mitrović, Abaz Dizdarević, Predrag Sekulić, Andrija Nikolić, Jovanka Laličić, Lidija Kljaić, Miomir M. Mugoša).

Demokratska partija socijalista (DPS) je politička stranka čiji je preteča Savez komunista Crne Gore. Osnovana je 1991. godine. DPS je organizator referenduma održanog 1992. godine (pri čemu nije istodobno održan i u Srbiji) na kojem 95,65% birača izjasnilo za zajednicu sa Srbijom pod nazivom Savezna Republika Jugoslavija.

Sve do 1997. godine DPS je aktivni sudionik i zagovornik politike Slobodana Miloševića. Krajem 1996. je počela, a 1997. eskalirala duboka kriza u Demokratskoj partiji socijalista, nakon sukoba Mila Đukanovića sa Slobodanom Miloševićim, a time i sa Mommirom Bulatovićem tada predsjednikom DPS-a i Predsjednikom Republike Crne Gore. Sukob je

² Ne postoje relevantni podaci za Grupu birača CIVIS, koji bi bili reference i odrednice vezane uz njihovo djelovanje. Postoji samo tzv. ponuda Otvorene platforme „Crno na bijelo“ za ozdravljenje države.

kulminirao rascjepom unutar DPSa i odlaskom Momira Bulatovića koji sa svojom pristašama osniva SNP.

Na parlamentarnim izborima održanim 1998. godine zajednička izborna lista "Da živimo bolje - Milo Đukanović", sastavljena od DPS-a, NS i SDP-a osvojila je 42 od ukupno 78 mandata u Skupštini Crne Gore.

Od tada pa sve do 2020. novi DPS je obnašatelj vlasti u Crnoj Gori. 2001. godine dolazi i do korjenitih promjena Programa DPS-a, u koji je ugrađeno osnovno strateško opredijeljenje: demokratska, međunarodno priznata i nezavisna Crna Gora. Umjesto referenduma o nezavisnosti, 2002. godine potpisan je Beogradski sporazum između Crne Gore i Srbije, pod pritiskom EU, kojim je formirana konfederalna Državna zajednica Srbije i Crne Gore.

Referendum o državno-pravnom statusu Crne Gore održan je 21. maja 2006. godine, usprkos "novoj većini" koju je tražila Evropska unija (većinskoj podršci od 55%), opcija za nezavisnost osvojila je 55,5% glasova.

Na parlamentarnim izborima iste 2006. godine DPS je uvjerljivo pobijedio.

Period nakon referenduma i pored izrazite naklonjenosti birača DPS-u (vidljivo iz rezultata izbornih ciklusa) nije kapitaliziran za suštinske, reformske procese i promjene u cilju jačanja i izgradnje demokratske, prosperitetne i pravne države (aktivnosti na međunarodnom planu daleko su premašivale ove na unutarnjem). S porastom klijentelizma, korupcije, urušavanja pravosudnog sustava, povećanja nesigurnosti građana i nejednakosti pred zakonom, raste nezadovoljstvo i razočaranje kod velikog broja građana, pogotovo onih suverenističke provenijencije, koje u kombinaciji s izrazitim političkim djelovanjem SPC (kulminacija u litijama), prosrpskih stranaka i pojedinaca dovodi do gubljenja vlasti na izborima 2020. godine.

Glavni je politički deficit DPS-a u tome što je izgubila koalicijski kapacitet, odnosno što nema relevantne političke stranke koja bi s njime prihvatili da zajedno obnašaju političku vlast.

Poslanici DPS-a nalaze se pred prvorazrednim političkim izazovom da se iskažu u novoj ulozi kontrolno sposobne parlamentarne opozicije, kadre (o)braniti državu od uvijek moguće uzurpacije vlasti od strane vladajućih stranaka. Evidentno je da su u toj partiji oni koji su godinama i desetljećima obnašali visoke funkcije u organima vlasti ili kao poslanici Skupštine u prethodnim sazivima. Uz čast izuzecima, stoga je upitno jesu li i koliko su sposobni kvalitetno odraditi opozicione zadaće. U novim okolnostima potrebno im je da djeluju ne kao puka glasačka mašina, disciplinirani partijski vojnici, nego kao obrazovani, sposobni pojedinci koji se u svakom trenutku mogu uhvatiti u koštac sa svim oblicima "demoniranja Crne Gore". Dosadašnja praksa pokazuje još uvijek njihovu "neuigranost" u nastupima i

djelovanju, još ne postoji sinergija iskustva i mladosti. To je vidljivo i kod osnivanja kluba DPS-a, koji je konstituiran mjesecima nakon proglašenja službenih rezultata izbora (navodno se čekao Kongres DPS-a?).

Liberalna partija Crne Gore (LPCG): 1 poslanik (Andrija Popović), koji djeluje u skupštinskom klubu DPS-a.

Ova politička stranka je osnovana u Podgorici 2004. godine, nakon raskola u Liberalnom savezu Crne Gore. Jedina je opoziciona stranka koja nije bila dio koalicije “Udružena opozicija” 2007. godine kod usvajanja novog Ustava Crne Gore. Izrazito procrnogorska stranka, koja želi nastaviti tradiciju čuvenog Liberalnog saveza (osnovanog 1990, koji se svim silama suprotstavljao tadašnjem ratnohušakačkom i nacionalističkom ludilu u Crnoj Gori). Do 2012. bila je u opozicionom statusu u Skupštini Crne Gore (jedno vrijeme s Bošnjačkom strankom), a nakon toga u tzv. vladajućoj koaliciji s DPS-om. I na izborima 2020. poslaničko mjesto su osigurali na listi DPS-a.

Socijaldemokrate Crne Gore (SD): 3 poslanika (Ivan Brajović, Damir Šehović, Boris Mugoša).

Socijaldemokrate Crne Gore su osnovani 2015. godine, rascjepom u SDP-u i sukobu oko izvornih načela socijaldemokracije. Jedna su od rijetkih partija koja se može pohvaliti da ima formirane općinske odbore u svakoj općini (gradu) u Crnoj Gori, kao i organizaciju mladih i organizaciju žena. Od osnivanja su bili sastavni dio vladajuće koalicije. Stranka je zagovornik uključivanja Crne Gore u evroatlantske integracije i zaalaže se afirmiraciju Crnogorske pravoslavne crkve (CPC).

Broj osvojenih poslaničkih mandata je očekivan. Nalaze se u ulozi tzv. funkcionalne opozicije.

Bošnjačka stranka (BS): 3 poslanika (Ervin Ibrahimović, Amer Smailović i Kenana Strujić Harbić).

Ova politička stranka osnovana je 2006. godine. Zalaže se za ostvarivanje interesa i zaštitu prava bošnjačkog naroda u okviru državnih granica Crne Gore i ne podržava regionalno povezivanje Bošnjaka na širem prostoru Sandžaka. Do osnivanja Bošnjačke stranke došlo je početkom 2006. godine, u vrijeme priprema za održavanje referenduma o državnom statusu Crne Gore. Nastojeći da odgovore na pritiske i pozive koji su dolazili s raznih strana, kako od vladajućih stranaka, tako i od unionističke opozicije, prvaci pojedinih bošnjačkih stranaka su početkom 2006. godine započeli pregovore u cilju međusobnog organizacionog povezivanja i stvaranja jedinstvene političke stranke, koja bi u tom ključnom političkim i historijskom trenutku zastupala strateške interese bošnjačkog naroda u Crnoj Gori. Podgoričkim

sporazumom (2006. godine s DPS-om) postignuta je strateška suglasnost vezana uz status i položaj Bošnjaka u Crnoj Gori i svrstavanje Bošnjačke stranke u blok za nezavisnost Crne Gore. Bošnjačka stranka budućnost Crne Gore isključivo vidi u okviru demokratske, nezavisne, multinacionalne i multikonfesionalne države.

Tradicionalno, kao i sve manjine (osim srpske) bila je koalicioni partner DPS-a u prethodnom periodu. Na početku konstituiranja nove vlasti nije prihvatila ponudu da joj se priključi.

Socijaldemokratska partija (SDP): 2 poslanika (Draginja Vuksanović Stanković i Raško Konjević). Rezultat je daleko ispod očekivanog, pa se može reći da je jedna od gubitnica ovih izbora. Dugo godina bili su koalicioni partner DPS-a. Nastavak koalicione suradnje i spor oko određenih pragmatičnih političkih poteza, razlogom su cijepanja stranke na SD i SDP. Iako ima samo dva poslanika dobije se utisak da SDP u dosadašnjim istupima nemaju usklađen nastup, da djeluju svaki za sebe. Formirali su klub s predstavnikom Albanske koalicije.

Udruživanjem Saveza reformskih snaga i Partije socijalista formira se 1992. godine Socijaldemokratska partija reformista Crne Gore, kojoj će se 1993. godine pridružiti još tri političke stranke (Nezavisna Organizacija komunista iz Bara, Savez reformskih snaga Jugoslavije za Crnu Goru i Stranka nacionalne tolerancije), iz čega je proisteklo i formiranje SDP (Socijaldemokratska partija). Kada su se politike vladajuće Demokratske partije socijalista Crne Gore (DPS) okrenule cilju pune neovisnosti Crne Gore, DPS i SDP započeli su usku suradnju kako bi postigli taj cilj. Od izbora 1998. SDP je nastavio s koalicijskim partnerom DPS-om biti dijelom svake crnogorske vlasti između 1998. i 2015. Nakon rascjepa i formiranja Socijaldemokrata Crne Gore, početkom 2016, SDP je službeno napustio vladajuću koaliciju s DPS-om i najavio potporu izglasavanju nepovjerenja vladi Mila Đukanovića 2016. Te godine će SDP i prvi put nakon 1996. nastupiti samostalno i na izborima osvojiti 4 poslanička mjesta (5,23%) i postati dijelom čudnog konglomerata oporbno-opozicione strukture Skupštine Crne Gore. Rezultat takve neprincipijelne politike bio je neuspjeh na parlamentarnim izborima 2020, kada je broj poslaničkih mandata stranke prepolovljen.

Albanska koalicija: 1 poslanik (sukladno zakonu o postotku ostvarenih glasova i broju mandata predstavnika nacionalnih manjina). Izabrani poslanik djeluje u okviru kluba SDP-a u Skupštini Crne Gore. Koaliciju su činila tri politička subjekta. Bili su koalicioni partner DPS-a u prethodnim periodima.

Demokratska partija Albanaca (DPA): 1 poslanik (Fatmir Đaka).

Konzervativnopolitička stranka koja zastupa interese albanske nacionalne manjine u Crnoj Gori. Stranka je osnovana u Ulcinju 2010. godine, a njen osnivač i trenutni predsjednik je

Fatmir Đeka, bivši zamjenik predsjednika Demokratske unije Albanaca (DUP; prije raspada stranke 2010.) i bivši predsjednik općine Ulcinja(2008—2011). Stranka je bila dio Albanske koalicije, od njenog osnivanja 2012. godine. DP je pristao da se ponovo pridruži DUP 2020, formirajući tako predizbornu koaliciju za izbore za poslanike Skupštine Crne Gore 2020. godine.

Albanska lista: 1 poslanik (Genci Nimambegu). Kao i prethodna koalicija, sukladno zakonskim odrednicama i postotku osvojenih glasova, stekla je pravo na 1 mandat – poslanik Genci Nimanbegu nije se priključio nijednom klubu poslanika i djeluje kao nezavisni poslanik u okviru opozicionog dijela Skupštine.

Izvorišne osnove ove grupacije čine Albanska alternativa, Demokratska unija Albanaca i FORCA (koja je prestala postojati 2020. godine) U javnosti je prepoznatljiva preko djelovanja dvije ličnosti, Nika Gjelošaja i Gencija Nimanbegua (nekada čelnik Force). U odrednici su interesi albanske nacionalne manjine u Crnoj Gori, koji su pretežno regionalno definirani.

* Dodatak: političke stranke i grupacije koje nijesu ušle u sastav Skuptine Crne Gore, a učestvovala su u koalicijama ili samostalno na parlamentarnim izborima 30.8.2020.

Hrvatska građanska inicijativa Crne Gore (HGI CG) politička je stranka Hrvata u Crnoj Gori. Osnovana 2002. godine, a kao osnivač potpisana je Marija Vučinović, koja je bila predsjednicom do 2019. godine. Tada je došlo do razilaženja u rukovodstvu HGI, smjenjivanja dotadašnje predsjednice i izbora novog rukovodstva na čelu sa Adrijanom Vuksanovićem. Sukobi unutar hrvatskog korpusa u Crnoj Gori će kulminirati neposredno pred ove izbore formiranjem nove stranke Hrvatska reformska stranka (HRS) na čelu sa smijenjenom Marijom Vučinović. To će i dovesti do cijepanja biračkog tijela i do neipunjavanja zakonom propisanih uvjeta za osvajanje poslaničkog mjesta.³

³ Način izbora je reguliran posebnim člankom Izbornog zakona (član 94.):

U raspodjeli mandata učestvuju izborne liste koje su dobile najmanje 3% od ukupnog broja važećih glasova u izornoj jedinici.

Izuzetno od stava 1 ovog člana:

1) izborne liste za izbor poslanika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, naznačenog u izornoj prijavi ili nazivu izborne liste, u slučaju da ni jedna od njih ne ispuni uslov iz stava 1 ovog člana, a pojedinačno dobiju najmanje 0,7% važećih glasova, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata kao jedna – zbirna izborna lista sa ukupno dobijenim brojem važećih glasova, s tim što će se za obračun mandata priznavati zbrajanje koje obezbjeđuje osvajanje do tri mandata;

2) u slučaju da ni jedna od izbornih lista za izbor poslanika pripadnika hrvatskog naroda u Crnoj Gori ne ispuni uslove iz stava 1 ovog člana i tačke 1 ovog stava, najuspješnija od njih, sa najmanje 0,35% važećih glasova stiče pravo na jedan poslanički mandat.

HGI je u prethodnom mandatu, osim jednog poslanika u Skupštini Crne Gore imala i određeni broj mandata u izvršnim tijelima i Vladi CG (npr. mjesto potpredsjednika Vlade bez portfelja – Marija Vučinović).

Na izborima 2020. godine HGI je osvojila 0,27%, čime je izgubila pravo na poslaničko mjesto.

Hrvatska reformska stranka Crne Gore (HRS) osnovana je uoči ovih izbora, krajem 7. mjeseca 2020. godine. Osnivači stranke Marija Vučinović i Radovan Rade Marić (direktor Aerodroma Tivat) istakli su da se stranka formira “na prijedlog značajnog broja građana, pripadnika hrvatske autohtone manjine s osnovnim ciljem da povрати povjerenje u svoje političke zastupnike i izvorni građanski koncept. Da osnivanje stranke ima utemeljenje govori i činjenica da je za manje od nedjelju dana podršku HRS dalo skoro 250 građana svojim ovjerenim potpisom, dok je podršku izbornoj listi stranke do sada dalo preko 300 građana.”

Nedoumicu izaziva činjenica da je ova stranka osnovana uoči samih izbora, da se pojavila na izborima iako osim izabranih tijela nema nikakvu infrastrukturu niti bilo čime iskazan politički kapacitet, osim u ličnostima dvaju osnivača. Takvim krajnje nerazumnim političkim ponašanjem ne samo da nije zaštićen politički subjektivitet hrvatske nacionalne manjine, nego je upravo negiran time što je ova stranka na izborima osvojila 0,12%, taman onoliko koliko je falilo HGI za osvajanje mandata.

Stranka pravde i pomirenja osnovana je 2017. godine. Osnovana je kao sestrinska stranka one u Srbiji koju vodi Muarem Zuković (slična stranka se nalazi i u BiH – osnovana 2013. godine). Na čelu stranke je Hazbija Kalač. Politički cilj je da budu predstavnici bošnjačkog naroda u Crnoj Gori, i da preuzmu primat Bošnjačkoj stranci, u čemu i pored svih nastojanja nije uspio. Hazbija Kalač zastupa radikalne stavove o autonomiji Sandžaka. Kalač je tokom karijere aktivno surađivao sa liderom Demokratskog fronta Andrijom Mandićem i Nebojšom Medojevićem. Ostaće zabilježen dokument koji su oni osmislili o tzv. “pomirenju Srba i Bošnjaka”, ali bez konkretnih učinaka. Učestvovao je na i na predsjedničkim izborima u Crnoj Gori 2018. godine, gdje je osvojio manje od jedan posto glasova. Kalač se jasno odredio u sporu oko Zakona o slobodi vjeroispovesti i stao na stranu SPC. Nalazio se na 8 mjestu liste Crno na bijelo. U izborima 2020. jasno se odredio spram mogućih koalicija ističući da će platforma na čijoj je listi jasno stati na stranu “prosrpske” opozicije ukoliko bude potrebno.

Partije penzionera, invalida i restitucije. Prema raspoloživim podacima formirani su 2016. u Podgorici sa naglaskom na restituciji, to jest povratu nezakonito otete imovine bivšim vlasnicima. Po izjavi čelnika pristupilo im oko 5.000 članova Partije udruženih penzionera i in-

valida Crne Gore (PUPI). Partija je pristupila Demosu, kao podrška na tadašnjim predsjedničkim izborima. Kao prioritet ističu svoje zalaganje za povrat, kako kažu “nezakonito oduzete i otete imovine” bivšim vlasnicima, kao što su šume, livade, oranice, kuće i zgrade.

Jugoslovenska komunistička partija Crne Gore osnovana je 2009. godine, objedinjavanjem Saveza komunista Jugoslavije – komunisti Crne Gore i Jugoslovenskih komunista Crne Gore. Program se temelji na osnovama “naučnog socijalizma i marksizma”. U Statut partije je istaknut njen krajnji cilj: “stvaranje besklasnog komunističkog društva”.

Ova minorna partija povezala se s Demokratskim frontom još na prethodnim parlamentarnim izborima 2016. godine i s njime ostala povezana i u posljednjim izborima u sklopu velike koalicije Za budućnost Crne Gore 2020. Objasnjavajući tako svoje političko opredjeljenje, vodstvo partije je 2016. pozvalo "druge opozicione subjekte, kojima je cilj smjena nedemokratske vlasti, da se prisruže najjačem opozicionom subjektu Demokratskom frontu, jer je jedinstvo svih svih iskrenih opozicionih subjekata najbolji i najefikasniji model da se dođe do neopohodnih promjena".

Srpska radikalna stranka osnovana je 1997. od strane pojedinaca koji su istupili iz Srpske radikalne stranke dr. Vojislav Šešelj. Stranka je bez ikakvih zapaženijih izbornih rezultata u Crnoj Gori. Od 2016. se priključuje Demokratskom frontu. Spada u radikalno desne stranke u cilju zaštite Srba i rješavanja “srpskog pitanja u Crnoj Gori”.⁴

⁴ Za ostale sudionike izbornih koalicija ne postoje relevantni podaci, pa se može reći da su bez ikakvog ujecaja na političku scenu i praspodjelu poslaničkih mjesta u Skupštini Crne Gore.

Dobro je znati da u Crnoj Gori, po evidenciji ASK (Agencije za sprječavanje korupcije), postoji čak 65 evidentiranih političkih subjekata:

Albanska alternativa, Arsenal za Tivat, Biram Crnu Goru, Bjelopoljska partija, Bokeški forum, Bošnjačka demokratska partija, Bošnjačka stranka, Bošnjački savez, Centralna albanska partija za integracije, Crnogorska, Demokratska Crna Gora, Demokratska narodna partija, Demokratska partija, Demokratska partija Roma, Demokratska partija socijalista, Demokratska srpska stranka, Demokratska stranka jedinstva, Demokratska unija Albanaca, Demokratska zajednica Muslimana i Bošnjaka u Crnoj Gori, Demokratski centar, Demokratski savez Albanaca, Demokratski savez u Crnoj Gori, Demos, GB Biram Plav, GB „Goran Božović Časno i odgovorno za bolji Tivat“, GB Slobodni građani, GB Slogom do pobjede, Građanska lista za Herceg Novi Mišo Škobalj, Građanski pokret Nova ljevica, Građanski pokret URA, Grupa birača „Šule i Mikan“, Hrvatska građanska inicijativa, Hrvatska reformska stranka, Izbor-Novi, Jugoslovenska komunistička partija, Liberalna partija, Narodna stranka, Naša partija, Nova demokratska snaga Forca, Nova srpska demokratija, Novska lista, Partija penzionera, invalida i restitucije, Partija udruženih penzionera i invalida, Partija za Gusinje, Patriotsko-komitski savez, Pokret za Pljevlja, Pokret za promjene, Pozitivna, Prava Crna Gora, Radnička partija, Socijaldemokrate, Socijaldemokratska partija, Socijalisti Crne Gore, Socijalistička narodna partija, Srpska alternativa, Srpska lista, Srpska radikalna stranka, Stara garda Liberalnog saveza Crne Gore, Stranka penzionera, invalida i socijalne pravde, Stranka pravde i pomirenja, Stranka srpskih radikala, Tivatska akcija, Ujedinjena Crna Gora, Zelena partija i CIVIS.

3. Personalni profil "ekspertske-nepolitičke" Vlade Crne Gore

Proces konstituiranja nove vlasti, koju su formirali prikazani politički akteri, bio je izuzetno složen i zahtjevan, s obzirom na činjenicu da im je zajednički nazivnik bila isključivo "smjena nedemokratske i korumpirane depesovskoke vlasti". Izborni uspjeh iznenadio je i njih same, zatekavši ih nespreme za preuzimanje državnih odgovornosti. Lakši dio posla pri preuzimanju vlasti ipak je ubrzo nakon izbora obavljen, tako što je formirana nova zakonodavna vlast, u kojoj je funkcija predsjednika Skupštine Crne Gore pripala čelniku Demokrata (odnosno koalicije "Mir je naša nacija") Aleksi Bečiću. Mnogo je složeniji i neizvjesniji bio proces konstituiranja nove koalicijske izvršne vlasti. U postupku predlaganja mandatarata i sastava Vlade odmah je iskrslo pitanje tzv. političkih zasluga i ambicija lidera triju koalicija, "zaslužnih osoba". Bila su potrebna preko tri mjeseca (prekoračen je ustavni rok od 90 dana) da se usaglasi sastav Vlade. Sve je prelomljeno čuvenim sastankom čelnika pobjedničkih koalicija u manastiru Ostrog (u rujnu 2020.), u organizaciji mitropolita Amfilohija Radovića, čime je potvrđeno, ako je bilo ikakvih dilema, tko je stvarni šef pobjedničke koalicije. Amfilohije je svojim autoritetom ne samo nametnuo mandatarata nego i iz sastava Vlade isključio čelnike Demokratskog fronta. Tako je Amfilohije, preko svog povjerenika, mandatarata Zdravka Krivokapića, preuzeo u svoje ruke i svjetovnu vlast, s imperativnim zadatkom da najprije riješi pitanje statusa svoje "Pravoslavne crkve u Crnoj Gori", da ukloni sva sporna pitanja iz Zakona o vjerskim zajednicama (koji je izazvao molibane i litije koje su prokrstarile Crnom Gorom u 2019. i početkom 2020).

S pravom prozvana "manastirskom", i s obzirom na mandatarata, i s obzirom na personalni sastav, i s obzirom na njene političke ciljeve, a da bi se koliko-toliko zabašurio njen klerikalni karakter i uvjerljivo obrazložilo zašto u njenom sastavu nema lidera pobjedničkih stranaka – nova Vlada je najavljena kao "ekspertska i nestranačka". Tek na sjednici Skupštine Crne Gore održane 4. 12. 2020. (preko tri mjeseca nakon izbora) konstituirana je nova Vlada s dvanaest ministara (premijer će je nazvati "apostolskom", ne samo zbog broja), te s predsjednikom i jednim potpredsjednikom.

Obratimo sada punu pažnju na to tko su ministri-eksperti Vlade Crne Gore iz 2020. godine. Podaci o njima su većim dijelom (za neke ministre nema podataka) iz službenih biografija na stranici Vlade Crne Gore, i podataka koji su dostupni na internetu. Što se iz tih karijera može iščitati i u kojoj mjeri one mogu odgovoriti na uporno isticanje (iz kruga Vlade i njenog predsjednika) da se radi o ekspertima i nepolitičkim (nestranačkim) osobama?

Predsjednik Vlade prof. dr. sc. ZDRAVKO KRIVOKAPIĆ ima zavidnu znanstvenu karijeru kao profesor na Mašinskom fakultetu u Podgorici, gdje je i diplomirao 1981. godine.

Proglašen je najboljim studentom iste godine kada je dobio i nagradu “19. decembar” (nagrada Titograda/Podgorice). Magistrirao je u Beogradu, a doktorirao u Podgorici 1993. godine.

U okviru znanstveno-istraživačke djelatnosti objavio je više od 250 radova u međunarodnim i domaćim časopisima, međunarodnim i domaćim konferencijama. Autor je 16 knjiga i 13 skripti. Realizirao je 14 znanstveno-istraživačkih projekata i 22 stručna projekta.

U statusu je redovnog profesora na Mašinskom fakultetu.

Sve reference ukazuju na stručnost, striktno u sferi znanstvene karijere. U sferi politike gospodin Krivokapić nema apsolutno nikakvog iskustva niti je ikad bio član bilo koje političke partije u Crnoj Gori. U godini izbora (2020.) osnovao je NVO “Nećemo se odreći Crne Gore”, koja je okupljala dio profesorske strukture Univerziteta Crne Gore (pobornici su učesnici litija, molibena i “zaštite SPC u Crnoj Gori”) što je jedini njegov politički angažman, ali i dovoljna referenca da postane “glavni igrač” Amfilohija i SPC u Crnoj Gori na izborima i kasnijim događanjima oko konstituiranja Vlade.

U javnosti su zabilježeni brojni njegovi “biseri” koji svjedoče o nepostojanju bilo kakvog političkog iskustva i komunikacije u javnoj sferi s pozicije funkcije koju obnaša. Čujmo ga:

“Apostolska vlada”; “Snaga vjere koja može pomicati planine”; “U zdravom duhu zdravo tijelo, a ne obrnuto”; “Pričest štiti od korone”; “Istinska vjera ne dozvoljava mogućnost zaraze”... Kao i postupci koji se mogu objasniti samo vjerskim fanatizmom: pričest iz iste žlice, ljubljenje ikona, poda i čivota, ljubljenje mrtvaca, odlazak na sahrane vjerskih poglavnika u druge države sa članovima Vlade. Za koje nije jasno jesu li službene ili privatne. Posljednji primjer je njegovo prisustvo, sa članovima Vlade (M. Spajić i V. Bratić) sahrani umirovljenog episkopa Atanasija (Trebinje 2/2021.), zagovornika genocidne politike u BiH devedesetih godina prošlog vijeka, osvjedočenog negatora Crne Gore i svega crnogorskog.

Šest mjeseci nakon izbora (3./2021.) Vlada na čijem je čelu gospodin Krivokapić još uvijek nije donijela dva temeljna dokumenta: Program rada Vlade i Državni proračun Crne Gore za 2021. godinu.

Potpredsjednik Vlade dr. sc. DRITAN ABAZOVIĆ čelnik je Građanskog pokreta URA. Za razliku od predsjednika Vlade, gospodin Abazović ima reference koje ga mogu odrediti u kategoriju eksperta, čime zadovoljava polovicu one najave o karakteru “nove Vlade”. Diplomirao je na Fakultetu političkih nauka, smjer Politologija, na Univerzitetu u Sarajevu, stekavši zvanje diplomiranog politologa. Bio je student generacije i dobitnik “Zlatne značke” i “Zlatne povelje” Univerziteta u Sarajevu. Magistrirao je 2008. godine na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore, na smjeru Međunarodni odnosi. Doktorirao je 2019. godine na

Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, odbranio je doktorsku disertaciju na temu “Globalna politika – Etički aspekti globalizacije”. 2012. jedan od osnivača političke partije Pozitivna Crna Gora. Od 2012. do 2020. godine obavljao funkciju poslanika u Skupštini Crne Gore. 2015. godine jedan od osnivača, a od 2017. godine predsjednik Građanskog pokreta URA. Iz navedenog se može iščitati da ima obrazovanje (doktor politologije) i iskustvo političkog djelovanja. Gospodin Abazović osim potpredsjedničke ima i funkciju Koordinatora svih službi bezbjednosti, što još više usložnjava njegovu poziciju i ulogu u Vladi. Promjene u ovom izuzetno osjetljivom sektoru nijesu samo stvar unutarnje politike Crne Gore već imaju i značajnu međunarodnu težinu, u prvom redu spram članstva i pozicije Crne Gore u NATO-u. Zagovornik je “demontaže sustava prethodne vlasti”, uz uobičajene odrednice demokratizacije, eliminiranja klijentelizma, korupcije, sprege vlasti i kriminalnog miljea, do (kao krajnjeg cilja) prisiljavanja sadašnjeg Predsjednika Crne Gore na ostavku i eliminaciju iz politike njega i njegovih kadrova, što ga s takozvane opće spušta na ličnu, privatnu sferu. U istupima, pogotovo na mrežama (Twitter), ova osobna razina prema drugima, i sebi samom, je jako izražena. Već je uobičajeno da na svom profilu gospodin Abazović i prije službenih priopćenja tijela i institucija “obavještava javnost” o hapšenjima (iako se ne radi o hapšenjima u doslovnom smislu riječi), o “obračunu” s kriminalnim miljeom, s pojedincima od kojih niti jedan nije završio u istražnom zatvoru, što je u najmanju ruku čudno s obzirom na to o “kakvim kriminalcima i korumpiranim političarima” se radi u tim objavama. Ne osporavajući dr. Abazoviću stručnost, iskustvo i želju za promjenama, ipak je metoda koju koristi najblaže rečeno pogrešna, uz napomenu da mnogo toga u promjenama “po dubini” prolazi ispod radara ovog građanski i europski (samo)definiranog političara. Nastup u Skupštini Crne Gore s podignutim prijetećim prstom i pojačanim tonom u obraćanju poslanicima DPS-a, kao i verbalnom prijetnjom da će ih hapsiti, ocrtavaju i dodatno, sklonosti gospodina Abazovića. U svojoj službenoj biografiji na stranici Vlade CG u znanstvenim referencama navedene su knjige (jedna) i članci u stručnim časopisima u kojima dominira tema etike (pravde, morala) i politike.⁵ Što je od toga u djelovanju potpredsjednika Vlade odgovorit će budućnost.

A evo kakav je personalni, stručni i politički profil dvanaestočlane "apostolske vlade":

1) Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava – dr. sc. VLADIMIR LEPOSAVIĆ. 2008. diplomirao je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Dobitnik je stipendija Robert Schuman i Fulbright. Specijalizirao se za područje međunarodnih ljudskih prava na američkom sveučilištu Washington, Pravni fakultet u Washingtonu DC. Doktorirao je iz

⁵ Primjer: Abazović, Dritan (2013) Realpolitika i etika, *Matica*, Časopis za društvena pitanja, nauku i kulturu, godina XIV, broj 54, Podgorica.

područja međunarodne zaštite manjina 2016. godine na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Beogradu. Autor je tri monografije i nekoliko znanstvenih studija i članaka iz područja međudržavnog prava i međunarodnih ljudskih prava. Njegovu knjigu *Uhvaćeni u vršenju svojih prava* objavila je Matica Srpska - Udruženje članova u Crnoj Gori. Od 2018. do 2020. služio je kao viši pravni savjetnik Mitropolije crnogorsko-primorske Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori, posebno angažiran na osporavanju Zakona o slobodi vjeroispovijesti, pogotovu u dijelu koji regulira pitanje imovine i pravne osobnosti, što će biti i njegova prva i prioritetna aktivnost na donošenju izmjena toga zakona, sukladno zahtjevima SPC.

Njegova profesionalna karijera samo u manjem dijelu je vezana uz Crnu Goru, što je vidljivo iz prethodnog, a referenca za ekspertnost njegov je angažman u okvirima SPC. Iako se deklarira nestranačkom osobom, njegovo sudjelovanje u aktivnostima na “zaštiti srpskih interesa” u Crnoj Gori je znakovito. Na parlamentarnim izborima 2012. godine, podržavao je i govorio o srpskom jedinstvu na skupovima koalicije srpskih nacionalističkih stranaka Srpske liste (Dobriilo Dedeić), Narodne stranke (Predrag Popović), Domovinske srpske stranke (Aleksandar Stamatović) i Stranka srpskih radikala. U 2014. godini, Leposavić podržava Socijalističku narodnu partiju Srđana Milića na lokalnim izborima i drži govore u njihovoj kampanji u kojima oštro kritizira moguće pristupanje Crne Gore NATO-u. Karakterističan je njegov komentar vezan uz presudu za pokušaj državnog udara u Crne Goru i očekivanu odluku Apelacionog suda da će u slučaju potvrde presude (kojom su optuženici osuđeni na zatvorske kazne, među njima i lideri Demokratskog fronta) donijeti hitno zakon o amnestiji kojim će navedene osobe osloboditi zatvorske kazne. Zabrinjavajuće je da je ovu izjavu dao kao ministar pravde u Vladi Crne Gore. Na službenoj stranici Vlade Crne Gore nema biografije ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava.

2) Ministarstvo unutrašnjih poslova – mr. sc. SERGEJ SEKULOVIĆ – Kao i kod prethodnog ministra na službenoj stranici Vlade Crne Gore nema biografije ministra Sekulovića.

Sekulović je crnogorski odvjetnik i nezavisni političar. Magistrirao je na temi ljudskih prava i jako je bio angažiran u sferi civilnog društva. Ima i određenog iskustva u političkom djelovanju. Bio je pravni savjetnik predsjednika Skupštine Crne Gore Ranka Krivokapića, a kasnije i ministra rada i socijalne skrbi Borisa Marića u privremenoj vladi 2016. godine. Bio je i član Pokreta za promjene desnog centra (Nebojše Medojevića) do njegovog uklanjanja iz stranke 2010. godine. 2019. godine osniva NVO CEGAS – Centar za građanske slobode, (sa Borisom Marićem) koja se istakla nizom projekata iz oblasti jačanja ljudskih prava i građanskog aktivizma. Autor je, s Borisom Marićem, studije “Sloboda okupljanja između osnovnog ljudskog

prava i politizacije” iz koje je, s obzirom na funkciju u Vladi, interesantno navesti slijedeći stav: “...Sloboda okupljanja nije nederogabilno pravo, odnosno podliježe ograničenjima. Ta ograničenja nisu postavljena arbitrarno, iako nije lako predvidjeti tumačenje, jer je ono u nemalom broju slučajeva zavisno od konteksta. Garantuje se pravo na mirno okupljanje, pri čemu se pojam mirno ne tumači samo u smislu akata fizičkog nasilja, nego i u vrijednosnom smislu. Nije mirno okupljanje ono koje nosi potencijal za nasilje ili kojim se propagiraju stavovi koji su u dubokoj suprotnosti sa demokratskim vrijednostima.

Takođe, mirno ne znači i zastupanje većinskog mišljenja. Kada bi to tako bilo, onda demokratija ne bi bila živ proces koji oblikuje društvenu stvarnost, već dogmatizovan statički društveni poredak. Tu se krije i najveća vrijednost prava na mirno okupljanje, jer je upravo korišćenje ovog prava dovelo do društvenog progresa i promjena negativnih praksi...” Gospodin Sekulović nesumnjivo spada u članove Vlade koji u potpunosti ispunjavaju kriterije ekspertnosti i nestranaštva.

3) Ministarstvo odbrane – prof. dr.sc. OLIVERA INJAC. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Nikšiću 1999. godine, a postdiplomski studij završila 2005. na Fakultetu političkih nauka u Podgorici. Magistrirala je na fakultetu političkih nauka u Podgorici i doktorirala na temu "Kulturni aspekt međunarodne sigurnosti" u siječnju 2011. Bila je zaposlena u Ministarstvu unutarjih poslova Crne Gore od 2000. do 2007. godine, kao dio Službi javne sigurnosti i Odjela za analitiku, kao neovisni savjetnik i analitičar.

Na Sveučilištu u Donjoj Gorici u Podgorici zaposlena je od 2008. godine, kao profesorica sigurnosti (jedini profesor sigurnosti u Crnoj Gori). Bila je profesor na svim nivoima studija za predmete iz oblasti nacionalne i međunarodne bezbjednosti, bezbjednosnih rizika i bezbjednosne kulture. U periodu od 2011. do 2016. godine pokrivala je funkciju rukovodioca Studijskog programa za bezbjednost.

Prije započinjanja akademske karijere, u periodu od 2000. do 2008. godine radila je u Ministarstvu unutrašnjih poslova Crne Gore.

Prof. dr Olivera Injac autor je brojnih znanstvenih članaka u monografijama i knjigama iz oblasti bezbjednosti. Učesnik je znanstvenih i stručnih skupova u zemlji i inozemstvu, a bila je i gostujući predavač na nekoliko univerziteta i međunarodnih institucija. Angažirana je na nacionalnim i međunarodnim znanstveno-istraživačkim projektima, i kao ekspert-konsultant za međunarodne i nacionalne institucije.

Navodno je ona “kandidat Bruxellesa”. I njene su profesionalne reference potpuno nesumnjive. Međutim, njeni prvi potezi vezani uz kadrovska rješenja u Ministarstvu i Obavještajno-bezbjednosnom direktoratu-OBĐ (postavljanje ljudi sklonih SPC i Rusiji;

postavljanje aktivnog oficira vojske na mjesto državnog sekretara i sl.) dovode u pitanje tvrdnju o njoj kao evropskom kadru. Ozbiljna upozorenja o propustima i nepoštovanju procedure kao i mogućnosti kompromitacije klasificiranih dokumenata upućena su na adresu Ministarstva, ministrice i potpredsjednika Vlade iz centrale NATO-a u Bruxellesu.

4) Ministarstvo financija i socijalnog staranja – mr.sc. MILOJKO SPAJIĆ. Na službenoj stranici Vlade Crne Gore nema biografije.

Nakon srednje škole (u Pljevljima) obrazovanje nastavlja u Japanu (Osaka). Magistar je finansijskog inženjeringa. Kao stipendista japanske vlade završio je osnovne studije na japanskom jeziku, a potom završio master studije u Parizu. Radio je na Wall Streetu, kao i u Tokiju i Singapuru.

Službeno ne pripada nijednoj političkoj stranci, ali je bio itekako angažiran tokom izbora 2020. kao član stručnog tima Zdravka Krivokapića. U periodu litijanja po Crnoj Gori lobirao je u SAD za interese SPC. Govoreći o razlozima povratka u Crnu Goru Spajić kao glavni navodi: usvajanje Zakona o slobodi vjeroispovijesti. Dodao je da se, dok se situacija ne popravi, neće "maknuti" iz Crne Gore i da niti jedan ozbiljan investitor neće vjerovati državi u kojoj se institucija poput Srpske pravoslavne crkve, koja postoji osam stoljeća, oduzima imovina. Ovaj politički angažman je osnovna referenca njegovog mjesta u Vladi CG. Prvi potez ministra financija bio je zaduživanje Crne Gore na međunarodnom tržištu kapitala s iznosom od 750 miliona € (izdavanjem obveznica s kamatom 2,95%), tako reći preko noći u tajnosti uz jedno "genijalno" obrazloženje: da su morali raditi u tajnosti jer bi im bivša vlast preko "svojih veza" to onemogućila. Iako je rečeno da će javnost dobiti na uvid dokumentaciju o cijelom poslu do danas to nije učinjeno. Interesantan je i podatak koji se navodi na internetu da pored *maternjeg srpskog jezika*, govori još...

5) Ministarstvo vanjskih poslova – ĐORĐE RADULOVIĆ. Rođen je u Podgorici, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je 2009. godine na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore, na smjeru politologija. Na istom fakultetu trenutno je magistrant političkih nauka. Diplomatsku karijeru u Ministarstvu vanjskih poslova započeo je u Kabinetu generalnog sekretara od januara do oktobra 2011, nakon čega je radio kao ataše u Generalnom direktoratu za bilateralne poslove u Direkciji za Europu i Zajednicu nezavisnih država. Od 2013. do 2016. godine obavljao je poslove II. sekretara u Kabinetu državnog sekretara za politička pitanja Ministarstva vanjskih poslova. Od 4/2016. do 2/2020. godine radio je u Ambasadi Crne Gore u Bukureštu, Rumunjska. U periodu od 10/2017. do 6/2018. bio je otpravnik poslova. U periodu od 2. mjeseca do 8/2020. godine pokrivaio je funkciju direktora Direkcije za evropsku susjedsku politiku u Ministarstvu vanjskih poslova, dok je od 8.

mjeseca do 12/2020. godine radio kao direktor Direkcije za EU u Ministarstvu vanjskih poslova. Profesionalna karijera sukladna funkciji koju obnaša. Svoj početak ministriranja obilježit će nezapamćenom diplomatskom aferom, povlačenjem svih ambasadora Crne Gore “na konzultacije” u Podgoricu uz napomenu “da kupe kartu u jednom smjeru” kao i opozivom sedam ambasadora bez prethodne suglasnosti s Predsjednikom Crne Gore. Njegovo opravdanje ovakvih poteza je, uz tumačenje Bečke konvencije, “zadivljujuće”. Povučeni ambasadori se još uvijek nalaze u Podgorici, a da sa njima nijesu obavljani nikakvi razgovori.

6) Ministarstvo javne uprave digitalnog društva i medija – mr. sc. TAMARA SRZENTIĆ.

Na službenoj stranici Vlade Crne Gore nema biografije.

Rođena na Cetinju. Diplomirala je na Kalifornijskom državnom univerzitetu i magistrirala na Univerzitetu Tempel u Filadelfiji.

Ima više od 15 godina iskustva u vladinoj reformi, vođenju politike i digitalne transformacije. Tokom protekle dvije administracije u Kaliforniji, Tamara Srzentić je zagovarala prioritete inicijative politike i strategije digitalnih usluga i javnih transformacija za petu najveću ekonomiju na svetu. U ovom periodu, Kalifornija je preoblikovala politike i standarde, pokrenula javno-privatna partnerstva, uštedjela novac, poboljšala usluge i izgradila trajne mogućnosti za inovacije i pružanje digitalnih usluga. Također je izgradila dva startupe za državu Kaliforniju.

2017. godine učestvovala je u osnivanju i postala zamjenica direktora Ureda za inovacije u Kaliforniji pri Kalifornijskoj zdravstvenoj i humanitarnoj službi koja je bila odgovorna za poticanje inovacija za 13 državnih odjeljenja od 30.000 zaposlenih sa godišnjim budžetom od oko 160 milijardi dolara, pružajući zdravstvene i socijalne usluge za skoro jednu trećinu svih stanovnika Kalifornije.

Bila je dio osnovnog tima koji je radio na uspostavljanju Ureda za digitalne inovacije – koja se fokusira na poboljšanje korisnosti, pouzdanosti i korisničkog iskustva najvažnijih digitalnih usluga u Kaliforniji.

Nedavno je vodila tim koji je kreirao web stranicu za odgovor Kalifornije na Kovid-19.

Izjašnjava se kao Crnogorka i da govori crnogorskim jezikom.

Reference je kvalificiraju za kvalitetno vođenje reformi javne uprave i kolokvijalno nazvano digitalnog društva i medija.

7) Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta – prof. dr. sc. VESNA BRATIĆ. Ovo ministarstvo, koje je nastalo spajanjem čak četiri ministarstva iz prethodnog perioda, je odista frankenštajnski eksperiment nove vlasti. Ono je i pokazatelj odnosa spram bitnih i određujućih obilježja društva, onoga što definira Crnu Goru. Spojiti prosvjetu, nauku, kulturu

i sport u jedno može samo netko tko crnogorska identitetska obilježja hoće revidirati ili negirati.

Na samom početku treba reći da je ovaj megaresor povjeren osobi koja ni u čemu i ni po čemu ne spada u prostor identitetskih odrednica Crne Gore, ni kao države ni kao kulturne zajednice.

Vesna Bratić rođena je u Trebinju (BiH). Osnovnu školu i gimnaziju je završila u Bileći. Filozofski fakultet, Odsjek za engleski jezik i književnost, završila je u Nikšiću 2000. godine. Od 2003. angažirana je kao suradnik u nastavi u Institutu za strane jezike. Magistarske studije završila je na Filološkom fakultetu u Beogradu gdje je 2007. godine obranila magistarsku tezu iz oblasti moderne srpske i američke književnosti, analiziravši pripovjedne postupke Aleksandra Tišme i Williama Faulknera. Doktorirala je 2012. na istom fakultetu, obranivši tezu pod naslovom "Slike Amerike u djelima Sama Shepada i Davida Mameta". U zvanje docenta birana je juna, 2013. godine, a u zvanje vanrednog profesora 2018. Predaje Književnost klasicizma i sentimentalizma, Književnost romantizma, Američku književnost 4. i Osnove književnog prevođenja na Odsjeku za engleski jezik i književnost Filološkog fakulteta i Engleski jezik III. i Engleski jezik IV. na Elektrotehničkom fakultetu. Vesna Bratić je dobila crnogorsko državljanstvo tzv. prirođenjem, po zakonu u okviru "potrebnog kadra" za Crnu Goru (zapošljavanja na Filozofskom fakultetu u Nikšiću).

Bila je jedan od osnivača nevladine organizacije "Nećemo se odreći Crne Gore", osnovane 2020. godine, na čelu sa Zdravkom Krivokapićem. Naslijedila je Krivokapića na mjestu predsjednika nevladine organizacije, nakon njegovog preuzimanja liste Za budućnost Crne Gore.

Vesna Bratić je samoproglášena srpska nacionalistkinja. Sama kaže: "Čovjek mi je rekao: Ti si srpski nacionalist, kao da je to uvreda. Ja sam. Ja sam nacionalist. Srpski. Neću biti Belgijanac. To samo znači da volim svoj narod".

Zbog članka hrvatskog novinara Borisa Dežulovića, pod nazivom "Spasimo srpska svetišta", o manastiru Ostrog, nazvala ga je "građaninom, kvazi ljevičarom" i "ustaškim smećem". Na svom Facebook profilu objavila je fotografiju s opisom: "Žena je žena, čak i kad je četnica". Među njene bisere je i izjava da "žene u Crnoj Gori nose crninu za Kosovom, što joj je rekla njena baba".

Vesnu Bratić ništa ne profilira za resor na čijem je čelu – ni stručnost, ni ideološko uvjerenje, ni nacionalna opredijeljenost, ni njen svjetonazor. Zaključak je da je njen zadatak u okviru projekta zajedničkog urušavanja svih identitetskih i bilo kakvih drugih odrednica državnosti i crnogorskog društva. Ortodoksna vjernica i poklonica SPC u Crnoj Gori i protivnica

antifašističke tradicije Crne Gore. Među njenim prvim potezima, kao ministrice, bilo je prebacivanje službene stranice Ministarstva s latiničnog na ćirilično pismo (Politika-dnevnik RS ju je nazvala "Prvom ćiriličnom ministarkom u Crnoj Gori"). Uviđajući, vjerojatno, o kakvoj gluposti se radi, službena stranica je vraćena na latinično pismo. Zbog svega ovoga zloslutno zvuči njena izjava da Ministarstvo priprema izradu "Nacionalnog programa razvoja kulture 2021- 2025.", kao i "Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore".

8) Ministarstvo zdravlja – dr. JELENA BOROVINIĆ-BOJOVIĆ. Rođena je u Podgorici, gdje je završila osnovnu i srednju školu, nagrađena je diplomom "Luča".

Akademsko obrazovanje započinje na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gdje je diplomirala 2001. godine. Specijalizaciju iz Interne medicine na istom fakultetu završava 2009. godine. Subspecijalističke sudije iz oblasti pulmologije na beogradskom Univerzitetu okončala 2016. godine. Trenutno je na doktorskim studijama iz Interne medicine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu.

Radni vijek započela je kao liječnica opće prakse u Zavodu za hitnu medicinsku pomoć i Domu zdravlja Podgorica 2002. godine. 2002-2009. godine radi na Infektivnoj klinici Kliničkog Centra Crne Gore. Internista je na Odjeljenju Pulmologije u KCCG do 2016, a kao subspecijalista pulmolog na Odjeljenju Pulmologije Interne Klinike ostaje do 2020.godine. Uz ove profesionalne reference dolazi i "Liječila je pokojnog Mitropolita crnogorsko-primorskog Amfilohija tokom njegovog boravka u Kliničkom centru Crne Gore i o tome obavještavala javnost. Uz problematična kadrovska rješenja i "čišćenje starih kadrova" jedan od najvećih problema ovog Ministarstva i nje kao ministrice, a i cijele Vlade, je ukupna izrazito loša epidemiološka situacija u Crnoj Gori. Izrazito veliki rast oboljelih i umrlih, nesnalaženje i neblagovremeno poduzimanje određenih mjera, političko a ne stručno procjenjivanje i primjena mjera rezultirali su činjenicom da je Crna Gora uvjerljivo na prvom mjestu u svijetu po broju oboljelih na 100. tisuća stanovnika, da Crna Gora nije riješila nabavu cjepiva, da ima izuzetno mali postotak cijepljenih i sl. Tu je i jedan kuriozitet, ministrica je odbila (skupa s Vladom) donaciju petnaestak tisuća doza cjepiva koju su bili spremni donirati poslovni ljudi izvan Crne Gore. Ukupna situacija što se tiče COVID-a 19 je zabrinjavajuća za Crnu Goru.

9) Ministarstvo ekonomskog razvoja – mr. sc. JAKOV MILATOVIĆ. Rođen je 1986. godine u Podgorici, gdje je i završio osnovnu školu i gimnaziju.

Osnovne studije u oblasti ekonomije završio je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta Crne Gore, s prosječnom ocjenom 10 i bio student generacije. Dobitnik je brojnih domaćih priznanja od Ministarstva prosvjete, Univerziteta Crne Gore, Ministarstva vanjskih poslova, Atlas grupe i dr. Proveo je jednu studijsku godinu na Univerzitetu savezne države Illinois

(Illinois State University), jedan semestar na Univerzitetu za ekonomiju i biznis u Beču (WU Wien), i jednu studijsku godinu na Univerzitetu u Rimu (La Sapienza).

Magistarske studije u oblasti ekonomije završio je na Univerzitetu Oxford.

Radno iskustvo započeo je u NLB banci u Podgorici kao dio tima za upravljanje rizikom, zatim u Deutsche bank u Frankfurtu u timu za procjenu kreditnog rizika zemalja sa fokusom na zemlje Centralne i Istočne Evrope. Od 2014. godine radi u Evropskoj banci za obnovu i razvoj (EBRD) u timu za ekonomsku i političku analizu, prvo kao ekonomski analitičar za regiju jugoistočne Evrope a nakon unapređenja u poziciju ekonomiste pokriva zemlje Zapadnog Balkana iz ureda u Podgorici. Godine 2018. biva unaprijeđen u glavnog ekonomistu sa zadatkom da pokriva zemlje EU, uključujući Rumunjsku, Bugarsku, Hrvatsku i Sloveniju iz ureda u Bukureštu.

Druga iskustva i usavršavanja stjecao je kroz programe i škole Ujedinjenih nacija u New Yorku, njemačke Fundacije Konrad Adenauer u Podgorici, Ambasade Crne Gore u Rimu, Ureda za međunarodnu suradnju Ekonomskog fakulteta u Podgorici, Oxbridge Academic Programs u Oxfordu, Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) u Londonu, Londonske škole ekonomije (LSE) i Univerziteta u Pekingu, Liderske akademije Univerziteta Stanford i Univerziteta u Beogradu.

Profesionalna karijera svjedoči o tome da je ministar dorastao za provođenje strukturnih reformi, pomoć gospodarstvu i građanima, poticajne mjere za turističku sezonu, osnaživanje poslovnog ambijenta, u okviru proglašavanja ove godine, od strane Vlade, godinom socijalne pravde.

10) Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – mr. sc. ALEKSANDAR STIJOVIĆ. Na službenoj stranici Vlade Crne Gore nema biografije.

Završio je Srednju šumarsku školu u Beranama. Potom je upisao Šumarski fakultet Univerziteta u Beogradu. Prema podacima s profila na LinkedIn mreži, Stijović 2010. godine upisuje dvogodišnje master studije također na Šumarskom fakultetu u Beogradu. Kao glavni inženjer bio je zaposlen u Institutu za šumarstvo Crne Gore, od 2014. do 2018. godine. Preko osam godina je bio angažiran u Institutu za šumarstvo Crne Gore na projektu kao ekspert za zdravlje šuma. Bio je angažiran i na mnogim drugim projektima u trajanju od po nekoliko mjeseci do godinu i više i to u važnim resorima od Delegacije Evropske unije u Podgorici preko nacionalnih parkova Crne Gore, Međunarodnom centru za održivi razvoj sistema energije, vode i životne sredine, Evropske banke za ruralni razvoj, Svjetske banke. Reference ga određuju kao stručnjaka za područje koje pokriva u Vladi. Sa službene stranice Ministarstva vidljiva je značajna aktivnost ministra na terenu, u smislu posjeta različitim

mjestima, pojedincima i poljoprivrednim dobrima. Činjenica je da još uvijek ne postoji strategija razvoja i djelovanja kao ni prioritetni programi razvoja u oblasti drvoprerade i poljoprivrede.

11) Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma – prof. dr. sc. RATKO MITROVIĆ. Rođen je 1956. godine. Diplomirao na Arhitektonsko-građevinskom fakultetu Univerziteta u Nišu 1981. godine. U toku studija završio je dva odsjeka: Odsjek za izgradnju i projektiranje objekata visokogradnje i Odsjek za izgradnju i projektiranje građevina infrastrukture.

Postdiplomske studije završio je na Građevinskom fakultetu u Beogradu 1991. godine. Doktorsku disertaciju završava na Tehničkom fakultetu u Novom Sadu 1994. godine, a od 1997. do 1998. godine pohađa postdoktorske studije na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta Florida u Geinsvilu, Florida, SAD.

Radnu karijeru započeo je u Opšte građevinskom preduzeću u Podgorici. Nedugo zatim postao je šef operative za izgradnju objekata visokogradnje. U Elektroprivredu Crne Gore prelazi 1987. godine, gdje je radio na poslovima glavnog inženjera, a od 1991. do 2000. godine pokriva mjesto direktora Elektrogradnje.

Bio je redovni profesor Arhitektonskog i Građevinskog Fakulteta Univerziteta Crne Gore, kao i gostujući profesor na inozemnim fakultetima u Srbiji, Velikoj Britaniji i Italiji.

Do sada je uradio više desetina originalnih idejnih rješenja hidroenergetskog iskorištenja vodotoka, od kojih je petnaest patenata. Posljednjih godina aktivno učestvuje u EU IPA istraživačkim projektima. Autor je više knjiga, kao i znanstvenih radova i publikacija objavljenih u domaćim i inozemnim časopisima.

Za gospodina Mitrovića se može reći da je ekspert (barem u drugom dijelu sektora koji pokriva) i nestranačka osoba.

Sama činjenica da je u Ustavu Crna Gora definirana kao ekološka država, a u praksi daleko od te definicije, određuje i izuzetnu važnost i značaj djelovanja ovog Ministarstva na ostvarivanju ustavne odrednice. Koji su to prioritetni projekti i programi ostaje da vidimo.

12) Ministarstvo kapitalnih investicija – MLADEN BOJANIĆ. Na službenoj stranici Vlade Crne Gore nema biografije.

Rođen je 1962. godine u Titogradu. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta Veljko Vlahović u Titogradu. Bio je član odbora Udruženja banaka, drugih finansijskih organizacija i osiguravajućih društava Privredne komore Crne Gore, a 2011. potpredsjednik Skupštine Vijeća ekonomista Crne Gore.

U politički život ulazi 2012. pridruživanjem novoosnovanoj socijalno-liberalnoj stranci Pozitivna Crna Gora. Bio je na mjestu generalnog sekretara stranke, i jedan od parlamentarnih poslanika stranke u Skupštini Crne Gore. 2014. godine napušta stranku i nastavlja aktivnost kao neovisni zastupnik.

2016. je podržao listu Demokratskog fronta za parlamentarne izbore te godine. 2018. godine je predsjedništvo Demokratske fronte podržalo Bojanića kao kandidata za predsjednika Crne Gore na predsjedničkim izborima te godine. Podršku je dobio i od Demokratske Crne Gore, Udružene reformske akcije Socijalističke narodne partije, Ujedinjene Crne Gore.

Tijekom kampanje proglasio se Crnogorcem po nacionalnosti, koji govori srpskim jezikom, i vjernikom Srpske pravoslavne mitropolije crnogorsko-primorske. Na izborima je osvojio 33,40% glasova. Aktivni sudionik je litija 2019-2020.

Njegova profesionalna karijera nije izvan uobičajene, ali ipak može ući u kategoriju eksperata. Međutim, njegov politički angažman (pogotovo na predsjedničkim izborima 2018) isključuje ga iz kategorije nestranačkih osoba. Riječ je o kandidatu podjednako bliskom Demokratskom frontu i SPC u Crnoj Gori.

Što zaključiti o personalnom profilu Vlade, na osnovi predočenih podataka o profesionalnom životopisu njenih članova?

Najprije, po formalnim kriterijima, nema sumnje da je riječ o Vladi eksperata. U njoj nalazimo sedam doktora i tri magistra znanosti (10 od 14), a ni ministri bez titula ne izgledaju kao slučajni ljudi u svojim resorima. Naravno, formalni kriteriji nisu dovoljni, ni kad je stručnost u pitanju, jer sve ovisi o njihovom ugledu u struci, o čemu se ne može pouzdano zaključivati po životopisu. Osim stručnosti, za uspješno funkcioniranje vladinog tima, kao ekspertskega a ne političkega, nisu manje važni organizacijsko i upravljačko umijeće i iskustvo, predanost zajedničkim interesima, moralni integritet i neovisnost o interesnim lobijima i centrima moći u zemlji i inozemstvu (medijskim koncernima, Crkvi, političkim strankama). Stoga doraslost svakoga pojedinog ministra za povjerenu mu zadaću valja vrednovati prema svim tim elementima, od kojih su neki navedeni, dok se neki tek moraju pokazati u svjetlu njihova djelovanja, svakoga pojedinačno i svih njih zajedno.

Ocertani personalni profil Vlade pokazuje da je na njen sastav i karakter Amfilohije odlučujuće utjecao. Od 14 članova Vlade, 6 je usko pozvezano za SPC-om, pri čemu se osobito ističu prvi ministar Krivokapić i ministri Leposavić, Spajić i Bratić.

Nipošto nije slučajno da upravo ta ministarska trojka ima dvojno prebivalište i dvojno pravo glasa. Ministar financija Milojko Spajić i ministar pravde Vladimir Leposavić u Crnoj Gori i

Srbiji, upisani su i u crnogorski i u srpski birački spisak. Mnogostruka ministarka Vesna Bratić upisana je na biračkom mjestu Osnovna škola "Sutjeska", ali istovremeno može da glasa u Bosni i Hercegovini: upisana je na biračkom mjestu – Stari grad u Bileći. Takva dvojnost krasi i ministra poljoprivrede Aleksandra Stijovića, koji (prema podacima "Pobjede"), ima dvostruko prebivalište i dvostruku mogućnost glasanja: u Podgorici na biračkom mjestu u Domu omladine u Gornjoj Gorici, a u Beogradu u opštini Čukarica.

To ne znači da je nova Vlada posve jednonacionalna i nacionalno homogena, kao što ju se najčešće optužuje. Osim navedene podgrupacije ministara Srba u Crnoj Gori, većinska je grupacija ipak crnogorskih Srba (počevši od Krivokapića), a ključno političko mjesto drži političar albanske nacionalnosti. Našlo se čak mjesto i za ministricu autentično crnogorskog identiteta Tamaru Srzentić (maternji joj je jezik crnogorski), pa i za polucrnogorskog ministra Bojanića (maternji mu je jezik srpski).

4. Karakter nove vlasti

U vladi stručnjaka, a ne pravoj političkoj vladi, nalazimo veoma važan izuzetak u funkciji potpredsjednika dr. Dritana Abazovića, čelnika najslabije male koalicije "Crno na bijelo" i građanskog pokreta URA. Samo jedan jedini političar, i to najslabije grupacije (4 poslanička mjesta), nalazi se u Vladi, dok politički čelnici dvije najjače formacije, Demokratskog fronta (19 poslaničkih mjesta; Nova srpska demokratija – 9, Pokret za promjene – 5, Demokratska narodna partija – 5) i Demokrata (9 poslaničkih mjesta) nisu u njenom sastavu. Točnije, s najvažnijih političkih funkcija u državi isključeni su samo vodeći ljudi Demokratskog fronta, dok je lideru Demokrata osigurano mjesto predsjednika parlamenta.

Po uobičajenim parlamentarnim pravilima, najjačoj je "maloj" koaliciji, unutar trojne velike pobjedničke koalicije, pripadalo pravo da iz svojih redova imenuje mandataru Vlade ili barem predsjednika parlamenta. Po ponašanju i izjavama poslanika Demokratskog fronta u dosadašnjem radu Skupštine Crne Gore stječe se dojam da oni novu vladu ne doživljavaju kao svoju, nego kao njima nametnutu. Osobito su njihovi napadi usmjereni na premijera Krivokapića, prema kojemu su često brutalniji i od parlamentarne opozicije i kritičke javnosti. Sukob je kulminirao kada je premijer Krivokapić 6. aprila 2021. uputio zahtjev Skupštini za smjenu ministra pravde Leposavića zbog njegovoga skandaloznog nepriznavanja punovažne haške presude o genocidu u Srebrenici. Nakon Leposavićevog odbijanja da podnese ostavku, Demokratski front je podržao ministra i najavio da neće glasati u parlamentu za njegovu smjenu. Njegovi lideri su zahtijevali od Krivokapića da odustane od smjene i da se s pomiri s Leposavićem. Kada je premijer odlučno odbacio njihov zahtjev, Demokratski front je saopštenjem zatražio od episkopa nikšićko-

budimljanskog i administratora mitropolije crnogorsko primorske Srpske pravoslavne crkve Joanikija Mićovića da posreduje i izglati sukob između premijera Zdravka Krivokapića i ministra pravde Vladimira Leposavića.

Već sam ton saopćenja, u kojem cvet srpske demokratije (u još uvijek crnogorskoj državi) kršćanski poznizno moli "važne adrese" za pomoć, bjelodano pokazuje bijedu političkog subjektiviteta ove političke grupacije. Počujmo:

"Zato vjerujemo da će se one važne adrese, koje su nam preporučile Zdravka Krivokapića i garantovale za njegovu ispravnost, jasno odrediti i pomoći da se zavađeni članovi Vlade pomire. Svakako da nijesmo očekivali sukobe i svađe u vlastitoj kući, a *sigurno nijesmo mogli ni zamisliti da se neko iz nove većine tajno sastaje sa Đukanovićem*. Sa ove vremenske distance često preispitujemo što bi bilo da su nam te poštovane adrese, kada već *nijesu željele da podrže nikog iz DF-a*, umjesto Zdravka Krivokapića, predložile profesoricu Vesnu Bratić, doktora Vladimira Leposavića ili advokate MCP Milonjića, Krpovića, Kavarića, za koje nemamo sumnju da bi sprovođili i štitili *izbornu volju građana koji su 30. avgusta prošle godine glasali protiv Mila Đukanovića*. Vjerovatno da su oni, kojim slučajem, našom podrškom izabrani za premijera, sigurno nam se ne bi obratili riječima – 'hvala ni za šta', kao što je to uradio Zdravko Krivokapić prije dva dana" (istaknuli – D.I. i D.L.).

Od početka djelovanja nove vlade političari Demokratskog fronta javno su isticali da su Krivokapića kao nosioca izborne liste i mandatara nevoljko prihvatili na zahtjev "važnih i poštovanih adresa" (mitropolita Amfilohija i episkopa Joanikija). Zapazimo da u svojem himbeno poniznom saopštenju, DF optužuje Krivokapića da se "tajno sastaje s Đukanovićem". Takvom optužbom ogorčeno odgovaraju na "nedostojne izmišljotine Zdravka Krivokapića o navodnim tajnim susretima glavnih žrtava progona mafijaškog režima – lidera DF-a sa Milom Đukanovićem", koje "najbolje govore o osobi koja je po hiljaditi put uhvaćena u laži".

Karakteristično je koliko je malo povjerenja između najistaknutijih političara nove vlasti, kako jedni druge sumnjiče za *magnum crimen* potajnog šurovanja s arhineprijateljem Milom Đukanovićem.

No najvažnije je razmisliti o činjenici, koja se u saopćenju uzgred spominje – da Amfilohiju nisu bili po volji. Pa je pravo pitanje: zašto ih nije htio? Zašto im nije vjerovao, čak i po cijenu da time otvoreno poništi "izbornu volju građana koji su 30. avgusta prošle godine glasali protiv Mila Đukanovića"?

Vjerovatno je prenaivan odgovor da je gazda Amfilohije bio krajnje sumnjičav prema političkim sposobnostima i karakternim osobinama "velikog trojca" Mandić, Knežević, Medojević, da je bio prepametan a da ne bi znao da im se smije povjeriti vlast u državi. Vjerovatno je manje naivan i bliži istini odgovor da im nije vjerovao kao Vučićevoj agenturi u Crnoj Gori; drugim riječima, da im se ne smije povjeriti vlast, jer da bi je mogli zloupotrijebiti i ugroziti sam opstanak države Crne Gore.

U takvom političkom ponašanju mitropolita Amfilohija nema ničega zagonetnoga. Obnova crnogorske državnosti 2006. poslužila mu je kao priliku da ojača svoju poziciju u crkvenoj hijerarhiji Srpske pravoslavne crkve, da SPC u Crnoj Gori preimenuje u svoju "Pravoslavnu crkvu u Crnoj Gori" i da za sebe izbori titulu "arhiepiškop cetinjski", kao legitimni nasljednik velikih crnogorskih vladika. Otuda se Amfilohije nije protivio odvajanju Crne Gore kao države od Srbije, jer mu je to omogućilo da stvori svoju autonomnu "crkvu u crkvi", a u obnovljenoj državi zadrži moć, utjecaj i bogatstvo, koji su njegovu Crkvu činili "državom iznad države" (po preciznom uvidu Radovana Radonjića). I prije i poslije obnove državnosti.

Kada se Milo Đukanović poslije decenija oklijevanja i vaganja najzad usudio da Amfilohija i njegovu srpsku crkvu pokuša da podvede pod pozitivne crnogorske državne zakone, donošenjem Zakona o vjerskim zajednicama (krajem 2019), Amfilohije je žestoko uzvratio udarac svojem dugogodišnjem partneru u podjeli moći u Crnoj Gori, Đukanoviću i njegovom DPS-u. Mobilizacijom svih svojih crkvenih, organizacijskih, finansijskih, medijskih, stranačkih i personalnih resursa pokrenuo je veliki val protestnih litija za zaštitu "srpskih svetinja", ne samo u Crnoj Gori, nego i u Srbiji i u "celom srpskom svetu". Mobilizaciju je proširio i na sve nezadovoljnike depeseovskom privatiziranom državom i autoritarnom vlašću Mila Đukanovića. Dva su se vala slila u veliki pokret za demokraciju, koji je na parlamentarnim izborima 30. avgusta 2020. uspio detronizirati vječno vladajući DPS.

Glavna zasluga za takav pothvat nesumnjivo, po opštem priznanju, pripada Amfilohiju kao prvorazrednom političaru, vještom i lukavom taktičaru u njegovoj životnoj strateškoj misiji da Crnu Goru željeznom voljom oblikuje prema svom svetosavskom crkvenocentričnom projektu. Stoga mu nije padalo na pamet da tek stečenu vlast olako prokocka u gnjilim kompromisima s Demokratskim frontom kao vučićevskom ekspozitumom.

Ne samo vlada nego je i nova vlast u cjelini sebi postavila četiri jasna cilja, na unutrašnjepolitičkom planu. Dva konkretna i neposredna, dva dugoročna i apstraktna.

Prvi, smjesta izmijeniti Zakon o vjerskim zajednicama tako da u njemu bude zajamčena povlaštena pozicija Srpske pravoslavne crkve.

Drugi, što prije sklopiti temeljni ugovor između države Crne Gore i Srpske pravoslavne crkve. Treći, demontirati cijeli aparat državne vlasti poraženog režima.

Četvrti, razviti strategiju simboličkog rastakanja crnogorskoga nacionalnog (kulturnog, jezičnog, tradicijskog) identiteta.

Prvi konkretni potez nove koalicijske vlasti bio je revizija Zakona o vjerskim zajednicama u kojem su izbačene odredbe koje su "ugrožavale svetinje" Srpske pravoslavne crkve. Na osnovu odluke Skupštine Crne Gore, 20. januara 2021, ukazom predsjednika Crne Gore od

23. januara, proglašen je i od tada važi Zakon o izmjenama i dopunama zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica. Naprosto su izbrisani članovi 62-63-64 koji su definirali imovinu i status SPC; originalno je "riješeno" problem registracije vjerskih zajednica, tako što je izostavljena "sramotna" i za SPC neprihvatljiva norma o "registraciji" vjerske zajednice kao uvjetu njihove pravne osobnosti, umjesto koje je uvedena norma o "evidenciji" (čl. 18, 19), tako da se sada SPC u Crnoj Gori može bez poniženja "evidencirati", a ne sramotno "registrirati" (kao, recimo, u Srbiji). Čista juristička sprdačina! SPC je i dalje izvan i iznad zakona, ne podliježe nikakvoj pravnoj regulaciji.

Drugi konkretni potez bila je regulacija odnosa SPC sa crnogorskom državom. Kada je 2011-2012. država sklapala temeljne ugovore s vjerskim zajednicama u Crnoj Gori, samo sa Srpskom crkvom nije bio moguć takav sporazum. Naime, SPC je ultimativno tražila da je država temeljnim ugovorom prizna pod nazivom *Pravoslavna crkva u Crnoj Gori*. Vlada takav prijedlog nije mogla prihvatiti, s obrazloženjem da *Srpska pravoslavna crkva nije jedina pravoslavna crkva u Crnoj Gori*, kao i zato što to i nije njen službeni naziv. Vlada nije mogla prihvatiti prije svega traženje SPC da joj se prizna kontinuitet postojanja od 1219, s obrazloženjem da SPC, pod tim nazivom, postoji tek nakon 1918.

Da je neprežaljivi mitropolit Amfilohije poštovao epidemiološke mjere kada već nije pozitivne državne zakone, da je i danas među nama bio bi u situaciji da trijumfalno sklopi temeljni ugovor između svoje Pravoslavne crkve i svoje Vlade Crne Gore, koji je uzalud pokušao da sklopi 2012. Ne bi ga nitko u tome mogao spriječiti, ne samo u Crnoj Gori nego ni u Srbiji, jer bi zapravo *sklopio ugovor sa samim sobom*, kojim bi sebe i pravno ustoličio u arhiepiskopa cetinjskog, priznao kontinuitet postojanja srpske crkve u Crnoj Gori još od vremena sv. Save, da o crkvenoj imovini nad crnogorskim svetilištima i ne govorimo.

Bez "arhiepiskopa cetinjskoga" Amfilohija sve se bitno mijenja. Nacrt temeljnog ugovora SPC sa Crnom Gorom, koji je pripremio ministar pravde Vlade Crne Gore Vladimir Leposavić, u suradnji s Episkopskim savjetom SPC u Crnoj Gori na čelu s administratorom Mitropolije crnogorsko-primorske Joanikijem, predstavljen je novom patrijarhu Porfiriju i Svetom arhijerejskom sinodu SPC 11. marta 2021. Krivokapićevo i Leposavićevo insistiranje na poštovanju Amfilohijeve baštine Sinod nije prihvatio, revidirao je nacrt ugovora (koji je zapravo Amfilohijev), i dokinuo dotadašnji povlašteni položaj eparhija SPC u Crnoj Gori. Odlučujuće je da bi sada Temeljni ugovor trebao da sklopi Patrijarh SPC Porfirije, s jedne, i Vlada Crne Gore, s druge strane. Pristane li Vlada Crne Gore na takav transnacionalni ugovor, time se automatski i definitivno SPC deklarira kao strana crkva u Crnoj Gori. A Vlada Crne

Gore gubi politički kapital koji joj je Amfilohije izborio, postaje podređen partner a ne autonoman politički subjekt, te dovodi u pitanje vanjsku suverenost države Crne Gore.

Treći pravac djelovanja nove vlasti je demontaža naslijeđenog državnog aparata, prije svega pravosuđa, kao preduvjetu borbe protiv organiziranog kriminala i kršenja vladavina prava, a za poštovanje zakona i etičkih normi. Na ovom se planu ministru Laposaviću pridružio potpredsjednik Vlade dr. Abazović, kao "koordinator svih obavještajnih službi". Umjesto nabiranja svih najpoznatijih poteza potpredsjednika Vlade, protkanih grubim voluntarizmom koji svjedoči ne o želji da se racionalno reformira zatečeni pravosudni sustav, nego o revanšističkom razaranju tog sustava, jedan primjer je dovoljan da ilustrira karakter (dis)kontinuiteta s prethodnim političkim režimom.

Riječ je o famoznom slučaju "državni udar" iz 2016. Za pokušaj državnog udara na dan parlamentarnih izbora 16. oktobra 2016. godine Specijalno vijeće Višeg suda u Podgorici osudilo je 9. maja 2019. godine dvojicu čelnika Demokratskog fronta Andriju Mandića i Milana Kneževića da su krivi za to terorističko djelo. Osuđeni su nepravomoćnom prvostupanjskom presudom svaki na pet godina zatvora. Ukupno je 13 optuženih za pokušaj terorizma⁶ osuđeno na skoro 70 godina zatvora.

Tadašnje oporbene stranke u cijelosti su odbacile presudu i sam sudski proces označile kao montiran i politički.

Tako je Socijalistička narodna partija u svom saopćenju najoštrije prosvjedovala protiv "farsičnog procesa", kojim su "pravda i pravični proces suđenja poraženi i udaren šamar ukupnom crnogorskom pravosuđu". "U ovom, politički obojenom i montiranom procesu, na svijetlo dana izašli su nesposobnost, površnost i poslušnost predstavnika crnogorskog pravosuđa. Ova, slobodno možemo reći, lažna i montirana optužnica je pokazala, namjeru

⁶ Od optuženih za pokušaj terorizma u Crnoj Gori u oktobru 2016. godine dvojica su ruskih državljana, devet državljana Srbije i dvojica funkcionari opozicionog Demokratskog fronta. U presudi se ističe da su "svi optuženi za pokušaj terorizma i stvaranje kriminalne organizacije krivi za djela koja im se stavljaju na teret", svi okrivljeni imali su "zadatke koji su trebalo da rezultiraju nasilnim rušenjem vlasti u Crnoj Gori, proglašenjem pobjede Demokratskog fronta na izborima kako bi se spriječilo priključenje Crne Gore NATO alijansi".

Prema optužnici, na čelu te kriminalne skupine bili su agenti ruske vojne obavještajne službe (GRU), ruski državljani Eduard Šišmakov i Vladimir Popov (u odsustvu su osuđeni na 15 i 12 godina zatvora), za koje je utvrđeno da su organizirali i financirali kriminalnu skupinu s planom upada u Skupštinu Crne Gore, kako bi zarobili ili likvidirali tadašnjeg premijera Mila Đukanovića.

nekih neodgovornih ljudi da nas u Crnoj Gori posvađaju, najprije među sobom, a onda i da se pokuša optužiti Srbija i Rusija".

I po ocjeni Ujedinjene Crne Gore "prvostepene presude poslanicima Andriji Mandiću, Milanu Kneževiću, Mihailu Čađenoviću i državljanima Srbije, skandalozne su, drakonske i inspirisane nekom vrstom mržnje, ličnom ili kolektivnom". "Vijeće sudije Mugoše nije očigledno sudilo po pravdi i istini nego osvetnički. Ubijedeni smo da će svaka sljedeća sudska instanca, čak i u besudnoj Crnoj Gori, osporiti i oboriti ovu prvostepenu presudu".

Za Demokratsku Crnu Goru Alekse Bečića presuda Andriji Mandiću i Milanu Kneževiću predstavlja pokazatelj da "sudovi ne odustaju od političkog pristupa u donošenju odluka i potvrdili su da princip nezavisnosti sudstva i sudija ne postoji". U saopćenju Demokrata se navodi da "pravosudne institucije nisu uspjele da se otrgnu od partijskih direktiva i pristale su da budu mehanizam za aktivnosti usmjerene protiv opozicije".

Građanski pokret URA je saopćio da je "izricanje presude samo još jednom potvrdilo da je cjelokupni krivični postupak takozvanog državnog udara u stvari samo montirani politički proces".

Apelacioni sud Crne Gore 5. februara 2021. ukinuo je prvostupanjsku presudu. Prihvatio je žalbe branilaca prvostepeno osuđenih presudom Višeg suda u Podgorici. Postupak je vraćen ponovo Višem sudu, ali kako je naznačeno u presudi, "pred potpuno izmijenjenim sudskim vijećem". Uz obrazloženje:

"Vijeće je ukinulo prvostepenu presudu jer su u postupku njenog donošenja, i u samoj presudi, počinjene povrede odredaba krivičnog postupka, a zbog kojih se nijesu mogli prihvatiti zaključci u prvostepenoj presudi, kako u odnosu na postojanje krivičnih djela, tako i u odnosu na postojanje krivice za ta djela."

Oslobođeni krivice u drugostepenom postupku, lideri Demokratskog fronta Andrija Mandić i Milan Knežević, na vanrednoj press konferenciji su ocijenili da je presuda Apelacionog suda na tragu istine koju su iznosili tokom sudskog postupka.

"Radilo se o jednoj brutalnoj i politički motivisanoj montaži protiv Demokratskog fronta. Mi smo politički progonjeni u jednom *montiranom postupku koji je imao za cilj da našu čistu izbornu pobjedu 2016. godine pretvori u pokušaj državnog udara*, kako bi DPS zajedno sa svojim satelitima namakao tanku parlamentarnu većinu", ocijenio je Milan Knežević (istaknuli – D.I i D.L.).

Knežević je dodao da neće krivično-pravo procesuirati tužioce Milivoja Katnića i Sašu Čađenovića, ni sutkinje Suzanu Mugošu, Vesnu Pean i Dragicu Vuković, ali ih poziva da saopće tko im je naredio da progone Mandića i njega.

"Imamo odluku koja je na tragu pravde i istine. Imamo namjeru da se suočimo sa svima koji su montirali taj lažni sudski proces. Nemamo nikakve dileme da ti tragovi vode do predsjednika Crne Gore Mila Đukanovića. To sve mora da se istraži i utvrdi", rekao je Andrija Mandić dodajući da će svi koji su u tome učestvovali morati da se suoče sa zakonom i pravdom:

"Bilo bi dobro da oni koji su učestvovali u montaži ovog procesa i (prvostepenom) sudskom vijeću podnesu ostavke", saopćio je Mandić.

Obratimo pažnju na politički ključni detalj u ovom sudskom procesu – na pravno skandaloznu izjavu novog ministra pravde Vladimira Leposavića datu već 10. decembra 2020 (podsjetimo da je Vlada je formirana 4. decembra) televiziji A1 kojom je nagovijestio da bi parlamentarna većina mogla da usvoji Zakon o amnestiji ukoliko sud potvrdi prvostupanjsku presudu za pokušaj terorizma liderima DF-a Andriji Mandiću i Milanu Kneževiću.⁷

Na takvu drugostupanjsku odluku Apelacionog suda oštro je reagirala opoziciona Demokratska partija socijalista. Ocijenila je: "Nakon nedavne, skandalozne naredbe ministra pravde Vladimira Leposavića da se poništi prvostepena presuda za pokušaj terorizma, današnji sudski epilog nije neočekivan. Bojimo se da će današnja presuda biti dokaz da se 'preventivno' djelovanje ministra pravde, u vidu nečuvenog pritiska na pravosuđe, isplati, i da će patentirano od novih vlasti kompromitovati i urušiti čitav pravosudni sistem", zaključujući da takvo poimanje "vladavine prava" i funkcioniranja institucija može da ima fatalne posljedice po demokraciju.

Otuda je presudno pitanje: tko je više pridonio kompromitaciji i urušavanju pravosudnog sistema, da li prethodni politički režim (točnije: sam Đukanović), po čijem je navodnom nalogu sud lidere DF-a osudio za (neuspjeli) pokušaj državnog udara i likvidacije Đukanovića, ili pak novi politički režim (točnije: lideri DF-a), koji vrši politički pritisak na sud da odbaci optužbe, implicirajući da je upravo Đukanović njih pokušao politički diskvalificirati i likvidirati, a ne oni njega.

Koja je sudska presuda bila montirani politički proces, prvostupanjska ili drugostupanjska? Mogu li biti obje, u smislu da su obje bile rezultat izravne instrumentalizacije pravosuđa od strane nosilaca političke moći? Pitanje ipak nije apstraktno i principijelno nego sasvim

⁷ Glavni specijalni tužilac Milivoje Katnić je uputio pismo premijeru Zdravku Krivokapiću i potpredsjedniku Vlade Dritanu Abazoviću zbog izjave ministra Leposavića koja se odnosi na mogući epilog sudskog predmeta za "pokušaj terorizma" iz 2016. godine.

Predsjednica Udruženja sudija Crne Gore Hasnija Simonović je takođe saopćila da je ministar Leposavić izvršio direktan pritisak na Apelacioni sud čime je "ugrozio nezavisnost pravosuđa, šaljući jasnu poruku da će, ukoliko Sud ne presudi na određeni način, biti preduzete mjere koje će presudu dovesti u pitanje".

konkretno: je li se 2016. godine zbio pokušaj državnog udara ili nasilnog dolaska na vlast, u režiji moćne ruske vojne obavještajne službe⁸, da bi se po svaku cijenu spriječilo priključivanje Crne Gore NATO savezu i time osiguralo njeno definitivno izlaženje iz zone ruskih i srpskih imperijalnih pretenzija?

Iz svega što je poznato, mnogo je vjerodostojnije da se takav pokušaj "državnog udara" doista dogodio. Može samo biti sporno koju su ulogu u tome odigrali lideri DF-a i da li su kažnjeni primjereno deliktu ili po liniji političkog obračuna. No kako god bilo, ponašanje ministra pravde Leposavića, uz pozadinsku podršku potpredsjednika Vlade Abazovića, sasvim sigurno nije doprinos afirmaciji pravne države i nezavisnog pravosuđa. Ako je u prethodnom režimu pravosuđe bilo nedovoljno nezavisno u odnosu prema izvršnoj vlasti, u novom neće biti manje nego još više podređeno političkom diktatu. Početni potezi nove vlasti na tom planu ne ulijevaju nimalo povjerenja da je vladajućoj grupaciji imalo stalo do vladavine zakona i striktnog poštovanja podjele vlasti. O tome najzornije svjedoči nametanje tzv. tužilačkih zakona, inzistiranje dr. Abazovića da je neophodna personalna promjena u tužilaštvu kako bi se ispostavili rezultati u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala i oblasti vladavine prava.

Objasnio je: "EU traži od nas da isporučimo rezultate, a mi sa ovim ljudima (u tužilaštvu) ne možemo da isporučimo rezultate. Sa ovim ljudima u tužilaštvu mi ne možemo da stignemo u Evropsku uniju. Naša je ambicija da ubrzamo stvari i ubrzali smo ih i isporučićemo rezultate. Mi za to ne tražimo ni dvije ni četiri godine, tražimo godinu dana i tražimo odgovorne ljude da bi isporučili rezultate u poglavljima 23 i 24."⁹

⁸ Glavna uprava Glavnog stožera Oružanih snaga Ruske Federacije (**rus.** Главное управление Генерального штаба Вооружённых Сил Российской Федерации, GU) poznatija kao Glavna obavještajna uprava (Главное разведывательное управление, GRU) je *vojna obavještajna služba Ruske Federacije*. GRU je izravno odgovoran ministru obrane i načelniku Glavnog stožera.

⁹ Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović uzaludno je upozoravao da tim zakonima parlamentarna većina ima za cilj uspostavljanje apsolutne kontrole nad tužilaštvom, da se njima ugrožavaju ustavni poredak države, demokratski principi i partnerstvo Crne Gore sa Evropskom unijom. "Mi mislimo da je donošenjem tužilačkog zakona ugrožen ustavno pravni sistem Crne Gore, jer Ustav ne dozvoljava da parlamentarna većina ili izvršna vlast uspostavlja kontrolu nad sudskom vlašću. Ruše se temeljni demokratski principi i partnerstvo sa Evropskom unijom".

Prethodno je Venecijanska komisija dala primjedbe na zakonske prijedloge, među kojima je ključna da "promjene Zakona ne obezbjeđuju politički neutralno tužilaštvo". Venecijanska komisija je saopćila da je neprihvatljivo da se tužilac bira van tužilačke organizacije, ali je vladajuća većina to ignorirala.

U Izvještaju za Crnu Goru za period 2019-2020 koji je predstavljen Evropskom parlamentu, izraženo je žaljenje zbog ograničenog napretka u pravosuđu. Crnogorska vlast je upozorena da mora postići dalji "napredak u reformama vladavine prava unapređivanjem, a ne poništavanjem sprovedene pravosudne reforme u skladu sa dobrom demokratskom praksom i ponavlja se da kao rezultat već sprovedenih reformi Crna Gora ima uspostavljena tijela i mehanizme koji obezbjeđuju sudsku i tužilačku nezavisnost i odgovornost".

No ako se o prethodnim pravicima djelovanja Vlade i može raspravljati, ne podliježe nikakvoj sumnji da je kulturna i obrazovna politika nove Vlade do kraja štetna i destruktivna. Misija je povjerena ličnosti koja ni ne prikriva svoju zlomisao o posrbljivanju Crnogoraca, napose njihovog jezika, književnosti i crkve. Ministrica Vesna Bratić riječju je i djelom srpski četnički šovinist šešeljevsko-karadžićevskog tipa. Kao i za njenog zlehudog mentora i uzora, ispod čije je mantije izmiljela, Crnogorci su za nju porod od tmine "etničkog inženjeringa", pa ih s omalovažavanjem i prezirom krsti "... novocrnogorcima, montenegrinima, dukljanima, milogorcima", kao što se to bezobzirno huškački godinama čini u najvulgarnijim srpskim medijskim klevetama, usmjerenim prvenstveno na sotonizaciju crnogorskog državnog poglavara Mila Đukanovića. No dok je u slučaju velikog mentora Amfilohija bila riječ o tragičnim zabludama u negiranju crnogorskoga nacionalnog karaktera, kod njegove je povjerenice posrijedi farsično precjenjivanje vlastitih političkih i intelektualnih sposobnosti. Ako je ikoga, osim premijera Krivokapića, Amfilohije nametnuo novoj vladi, onda je to ova ministrica, povjerivši joj da otvori simboličko bojno polje negiranja svega crnogorskoga. Za takvu je misiju nagrivanja crnogorske kulturne i obrazovne supstance prvenstveno kvalificira činjenica da potječe iz klerikalno nacionalističke Republike Srpske, oglednog poligona srpske ljubavi prema svom narodu i mržnje prema svim drugim narodima ("u biću srpskog naroda ne postoji rasizam, ne postoji šovinizam", kaže ona). Da je upravo Republika Srpska pogubna primitivna redukcija bogatoga srpskoga političkoga, nacionalnoga i kulturnog obrasca (kako ga je ocrtao veliki srpski intelektualac Slobodan Jovanović), izvan je mogućnosti njezinog poimanja i može biti samo produkt "antisrpske propagande".

Može se sa sigurnošću predvidjeti da će se upravo na tom kulturnom i obrazovnom polju, u predstojećem razdoblju mandata nove vlasti, voditi glavna bitka za kulturnu hegemoniju između srpske i crnogorske ideje. Lakmus papir kulturne i obrazovne politike bit će odnos prema crnogorskom jeziku, kao ustavnoj kategoriji, kao pravu crnogorskog naroda da svoj jezik naziva svojim nacionalnim imenom. Da se takvo nešto već događa svjedoči politika ministarstva prema uglednom Fakultetu za crnogorski jezik i književnost na Cetinju, kao i prema cjelokupnom korpusu nastavnika svih nivoa školovanja, koji su izloženi šikaniranju i revanšizmu kao nepouzdana kadrovi.¹⁰

¹⁰ Povodom prijedloga Zakona o izmjeni i dopuni Zakona o opštem obrazovanju, zastupnica Demokratske partije socijalista Aleksandra Vuković ocijenila je da "Vlada sprovodi revanšizam svakodnevno i to je sve što uopšte i radi". Obrazložila je: "Nema evropske države, u kojoj se odvija takva politička odmazda kao u Crnoj Gori. Ministarka prosvjete Vesna Bratić je bahato, kako ne priliči

U sklopu takve belicističke paradigme, istaknuto mjesto ima četničko osporavanje slobodarskog antifašizma, kao neizostavnog dijela crnogorskog nacionalnog identiteta. Burne reakcije javnosti izazvala je "sugestija" Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta da direktor OŠ "Lovćenski partizanski odred" u Cetinju, Veljko Đukanović pokrene disciplinski postupak protiv nastavnice istorije Sanje Vujović zbog toga što je čak i povelu na obilježavanje 9. maja, Međunarodnog dana pobjede nad fašizmom. Ministarstvo upozorava da je time profesorica Vujović počinila prekršaj "zloupotrebe djece u političke svrhe". Nastavnica Vujović odbacila je optužbe istakavši: "Sjutra bih uradila isto jer ako smatramo da je Crna Gora antifašistička država i ako nam to stoji u Ustavu ne vidim razlog zašto djeca, pa bilo da su u devetom razredu ili u prvom razredu, ne bi njegovala antifašizam. Tome moramo da ih učimo".¹¹

Iz Demokratske partije socijalista su poručili da se iz nadležnog ministarstva "koje zapošljava novočetnike i one koji veličaju saradnike fašista", vodi istraga protiv nastavnika i mladih slobodoumnih ljudi koji slave antifašističko nasljeđe Crne Gore.

Nije pretjerano reći da je gospođa Bratić hotimično uvezena iz bratske Republike Srpske, jer je samo tamo bilo moguće naći ženu-novočetnika, koja bi se usudila u antičetničkoj Crnoj Gori oskrnaviti svetinju antifašizma, na kojoj se temelji ne samo Crna Gora nego i suvremena Evropa. Naime, u bosanskoj sredini, iz koje ona potječe, četnici su bili vojna formacija koja se mogla predstavljati kao legitiman način obrane srpskog naroda od ustaške genocidne politike. Čak i u samoj Srbiji, četnici su se mogli predstavljati kao zaštitnici opstanka srpskog naroda, kojemu bi bez njih prijetila opasnost istrijebljenja od krvožednog nacističkog okupatora. U Crnoj Gori, međutim, četnici su bili integralni dio talijanskih fašističkih formacija, dobrovoljne "sluge okupatora" i ništa više od toga. Crnogorski antifašizam je bio, i ostao, antičetnički.

državnoj funkcionerki, saopštila: 'Imenovanje novih direktora sprovedemo bez izuzetka, sadašnji da podnesu ostavku'. Izuzetni, poštteni – nema milosti kad vam se učera strah u kosti, vi i prestajete da budete prosvjetni radnici. Oni znaju da se vi ne bojite i da ih prezirete. Zato galame i udaraju šakom o sto. Ovakvo ponižavanje i ucjena postoji samo u totalitarnim režimima". Prvo je "premijer Zdravko Krivokapić prijetio i vikao na profesore i direktore, a onda je to nastavila ministarka Bratić". Zaključila je: "Nikada nije bilo bučnije vlade, a mučnije situacije u društvu, nikad više nevaspitanog dizanja prsta, navodno u ime krsta. Građani i građanke, ova Vlada je neprirodna nepogoda i prirodno je da joj se što prije kaže dosta."

¹¹ Prema pisanju "Pobjede" (28. maj 2021), "uprava cetinjske Osnovne škole „Lovćenski partizanski odred" donijela je odluku da obustavi disciplinski postupak protiv profesorice istorije Sanje Vujović, jer je komisija ocijenila da ona nije politički zloupotrijebila djecu kada je sa njima šetala u Podgorici povodom obilježavanja Dana pobjede nad fašizmom, u organizaciji SUBNOR-a."

Samo se krajnjom zaslijepjenošću i opsesivnim animozitetom prema Milu Đukanoviću kao smrtnom neprijatelju može objasniti, premda ne i razumjeti, da crnogorski građanski pokret (URA) pristaje mazohistički sudjelovati u vlasti s deklariranim neprijateljem Crne Gore i njenih osnovnih ustavnih vrijednosti. Dakle, i samih urovaca.

Vlada u kojoj sjedi strana državljanka i skrnavitelj crnogorskog identiteta, Vesna Bratić, sama sebe delegitimira i ne može očekivati da će biti prihvaćena kao vlada svih crnogorskih građana.¹² Želi li računati na povjerenje javnosti i lojalnost crnogorskog demosa, Vlada mora što prije potražiti primjereniju i normalniju ličnost te funkcionalnije organizirati sektore kabineta koji se bave kulturom, prosvjetom, znanošću i sportom (to ne može biti jedno ministarstvo).

Cjelovitiji pregled aktivnosti Vlade u prvi šest mjeseci (primjerice, veoma neodgovorno ponašanje ministra vanjskih poslova Radulovića) ne bi promijenio ukupni dojam. Prerano je za pouzdan odgovor na očekivanu dilemu može li nova vlast (i izvršna i zakonodavna), s brojnim a često i dijametralno suprotstavljenim akterima, uz zadovoljavanje svačijeg političkog interesa i raspodjele političkog kolača među njima, odista efikasno i espertski djelovati u rješavanju nagomilanih problema i devijacija prethodnog sistema, ili će se cijela priča svesti samo na revanšističko "čišćenje i obračun" sa starim kadrovima. Sve upućuje na realnu opasnost da jednu partitokraciju, diskreditiranu i koruptivnu, zamijeni još gora, koja će omogućiti da se razmašu retrogradne snage i regresivni asimilatorski, hegemonistički i kleronacionalistički procesi (što je u osnovi bitna politička odrednica većine stranaka koje čine koaliciju Za budućnost Crne Gore).

¹² Još prije formiranja nove vlade, 27. novembra 2020, 150 crnogorskih intelektualaca i kulturnih radnika potpisalo je peticiju protiv imenovanja Vesne Bratić:

"Odabir Vesne Bratić za novo ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta očigledno je bio motivisan njenim kleronacionalističkim stavovima, a ne stručnim i menadžerskim kvalifikacijama. Besprizorno je to što gospođa Bratić Crnogorce naziva 'Novocrnogorcima, Montenegrinima, Milogorcima, Dukljanima koji su pristali da budu dio etničkog inženjeringa'. Takvi rigidni šovinistički stavovi u saglasju su s njenim javnim deklarisanjem kao 'srpskoga nacionaliste' i 'četnika', ali takva shvatanja danas morala bi naići na jasnu društvenu osudu, umjesto što se s njima identifikuju profesori Univerziteta Crne Gore, potpisnici peticije u odbranu gospođe Bratić".

"Cijeli niz", piše u peticiji dalje, "njenih skandaloznih izjava nespojivih s građanskim, sekularnim, antifašističkim i multikulturnim karakterom naše države, ukazuju na to da nije riječ o neopreznome kadriranju mandatarata, već o namjeri da se preko ministarstava u kojima se kreira obrazovna, kulturna i naučna politika uruše temelji crnogorske države, a Crnogorci kao narod obesprave i asimiluju".

"Imenovanje osobe s takvim sociopolitičkim stavovima bilo bi neviđeno poniženje za sve crnogorske građane, jer stavovi koje ona iznosi nijesu zabilježeni ni od strane kolonijalnih vlasti prema domorocima u afričkim i azijskim državama koje su stoljećima bile pod stranim protektoratom."

Jedna je dilema ipak nedvosmisleno otklonjena. Nova je Vlada samo formalno nestranačka i menadžerska, jer i nakon Amfilohija, koji je odlučujuće utjecao na njen personalni sastav i glavni smjer djelovanja, njenu stratešku političku orijentaciju i dalje određuje vrh SPC u Crnoj Gori. Utoliko je nova Vlada nesumnjivo klerikalna, misionarski crkvenocentrična, koja samo formalno odgovara parlamentu, a suštinski svojem crkvenom patronu. Vlada u svojoj klerikalizaciji nastoji slijediti Amfilohijev nedovršeni veliki projekt desekularizacije ne samo države nego i društva, njegovu strategiju denacionalizacije i posrbljivanja crnogorskih pravoslavnih vjernika, njegovo retrogradno difamiranje slobodarskog antifašizma, njegovo neuvažavanje temeljnih ustavnih vrednota i principa zakonitosti.

Također je nesumnjivo da Vlada još uvijek ne uspijeva funkcionirati ne samo kao ekspertska, nego čak ni kao tim, kao što se najbjelodanije pokazalo u "slučaju Leposavić", kada je sporni ministar odbio premijerov zahtjev da ga se smijeni. Nije se povukao nego se pozvao na Skupštinu da o tome odluči. Vidjeli smo da je najjača skupštinska grupacija u vladajućoj većini, Demokratski front, frontalno odbila premijerov zahtjev i najavila da za njega neće glasati. Došlo je do blokade i Vlade i Skupštine, do mučnog natezanja i odgađanja sazivanja Skupštine da se o tome odluči.

Time dolazimo do jedne od osnovnih dilema o karakteru nove vlasti: kako razumjeti odnos navodno ekspertske izvršne vlasti i političke zakonodavne vlasti? Princip podjele vlasti upućuje ne samo na podređenost egektive legislativi, nego i na relativnu autonomiju i diskrecionu moć izvršne vlasti. U slučaju ekspertske vlade to bi značilo da politički strateški primat ima Skupština, da ona načelno definira javne politike i državne poteze koje vlada treba provoditi i povući. Međutim, s obzirom na činjenicu da čelnici Demokratskog fronta otvoreno osporavaju premijera i miniraju njegovo djelovanje, iznimno se teško uspostavlja zajednička volja vladajuće parlamentarne većine, osim u odnosu na DPS i Mila Đukanovića. Što je sasvim nedovoljno za zadovoljstvo a nekmoli za vođenje države.

Lokalni izbori u Nikšiću (14. marta 2021) i Herceg Novom (9. maja) pokazali su da je stvoren politički pakt između Krivokapića i Bečića (Srpske crkve i Demokrata) u odmjeravanju snaga ne samo s Demokratskom partijom socijalista nego još više s Demokratskim frontom.

Premda je na lokalnim izborima u Nikšiću (rodnome mjestu Mila Đukanovića), "Evropski tim za Nikšić", okupljen oko Demokratske partije socijalista, dobio 18 mandata (40,4% glasova) i bio pojedinačno najjača snaga (kao i na parlamentarnim izborima), unaprijed je bilo isključeno da će itko s njim ući u vladajuću koliciju, pa su izbornu pobjedu u Nikšiću proglasili čelnici koalicija "Za budućnost Nikšića" i "Mir za našu naciju". Koaliciji "Za budućnost Nikšića", okupljenu oko velikosrpski orijentiranog Demokratskog fronta (DF), pripalo je 11 mandata (25,9% glasova), a

koaliciji "Mir za našu naciju" 10 mandata (23,2% glasova). Unutar vladajuće koalicije, došlo je do značajnije promjene odnosa snaga, s bitnim jačanjem koalicije oko Demokrata (koju je podržao premijer Krivokapić), a izrazitim padom podrške koalicije oko Demokratskog fronta. Analitičari su ocijenili da je najveći gubitnik izbora bio velikosrpski Demokratski front, koji je u izbornu kampanju uložio najviše resursa i bio silno potpomognut iz Srbije¹³, dok su najveći pobjednici procrkveni Demokrati. Došlo je do preraspodjele prosrpskog biračkog tijela, provučićevska koalicija DF-a osvojila je oko 6.000 glasova manje nego na parlamentarnim dok je koalicija oko Demokrata dobila 4.000 glasova više.

Premda je premijer Zdravko Krivokapić na parlamentarnim izborima bio nosilac liste oko DF-a, u međuvremenu se od njih distancirao i na nikšićkim izborima direktno priklonio Demokratama. Indirektno ih je podržao i episkop Srpske pravoslavne crkve Joanikije.

Uz podršku Krivokapića, koalicija "Ni lijevo ni desno, pravac Novi", okupljena oko Demokrata u Herceg Novom osvojila je deset odborničkih mandata (28% glasova, što je rast od 40% u odnosu na parlamentarne izbore), dok je koalicija "Za budućnost Novog", oko Demokratskog fronta (DF) osvojila sedam mandata (19% podrške, što je pad u odnosu na parlamentarne izbore, kada su tom gradu dobili 44% glasova).

Trend je jasan: Demokrate – rast od 12%, Demokratski front – pad od 25% podrške elektorata.

Analitičari ocjenjuju da je upravo tolika – oko 25% elektorata – realna politička snaga premijera Krivokapića i SPC u Crnoj Gori.

Neobično formatirana Vlada Crne Gore, u samorazumijevanju teokratska (crkvena) i ekspertska, dakle "nepolitička", bila je od samog početka izrazito *manjinska*. Ne samo da je ne prihvaća crnogorska opozicija, nego nije mogla sa sigurnošću računati ni na Demokratski front, s obzirom na to su bili silno pogođeni megalomanski politički apetiti i osobne taštine njegovih čelnika (Mandić, Knežević, Medojević) time što nisu uključeni u sastav te Vlade.

¹³ Vučićev režim snažno se angažirao na ovim izborima u korist svoje ekspoziture iz Demokratskog fronta. Aktivisti Vučićeva SNS-a dolazili su u Nikšić, organizirali predizbornu kampanju, neki od njih uhvaćeni su na granici s relevantnom količinom novca kojim je financirana kampanja velikosrpskih stranaka, a govorilo se i o aktivnostima podzemlja, koje je Vučićev režim mobilizirao u borbi protiv Đukanovića.

U kojoj su se mjeri u predizbornu lokalnu(!) kampanju uključili vučićevski mediji iz Srbije, govore službeni podaci prema kojima je od dana kada su raspisani lokalni izbori u Nikšiću u drugoj polovni februara objavljeno ukupno 4730 tekstova o Crnoj Gori. I srbijanske televizijske kuće zdušno su se uključile u kampanju, u čemu je prednjačila Happy TV koja je u toku cijele kampanje emitirala izborni serijal pod sloganom "Bitka za Nikšić".

Prednjačio je potpuno neodmjeranim izjavama Nebojša Medojević, koji je izjavljivao, odmah po formiranju Vlade, da se radi o "eksperimentalnoj, autokratskoj i teokratskoj vladi" te da je sve to "jedna velika prevara naroda i opasno igranje sa sudbinom države". I s takvim napadima, najčešće posve osobnim i podjednako osornim, nastavio je mjesecima.

Ne samo, dakle, da je vlada bila manjinska (mogla je sa sigurnošću računati samo na podršku dviju manjih koalicija, dakle na 14 zastupnika, i uvjetno na još 8 zastupnika iz velike koalicije izvan Demokratskog fronta: ukupno: 22). Protiv sebe imala je nezadovoljni parlamentarni blok oko Demokratskog fronta (19 zastupnika) i opozicijski blok oko DPS-a (40 zastupnika).

U takvoj neodrživoj situaciji, Vlada nije bila u stanju usvojiti čak ni temeljni državni dokument, budžet, napose s obzirom na financijske ucjene i prohtjeve Demokratskog fronta. Vlada bez budžeta još funkcionira kao provizorna vlast, i tek se ovih dana (početkom juna) može nazrijeti da će budžet biti u Skupštini izglasan.

Naime, u međuvremenu je najzad postignuta temeljna pretpostavka za funkcioniranje crkvene vlade. Amfilohije je dobio nasljednika, Joanikija, tek 29. maja 2021. Dotada je Vlada bila obezglavljen. Otada opet ima svojeg Lorda Protektora. Koliko je odlučujuća novog mitropolita crnogorskog-primorskog Joanikija vidi se po tome što je autoritativno posredovao u dogovoru između premijera Zdravka Krivokapića i Demokratskog fronta, po kome će DF glasati za budžet, a zauzvrat će premijer otvoriti pregovore o rekonstrukciji Vlade. Taj je dogovor postignut tokom svečane večere u Hramu Hristovog vaskrsenja u Podgorici, na koju je Joanikije "priveo" predsjednika Vlade i lidere parlamentarne većine (osim Dritana Abazovića i Nebojše Medojevića).

Rahmetli Amfilohije može biti spokojan, Vlada je u sigurnim rukama njegova pouzdanog nasljednika. Crnogorska je javnost u iščekivanju kada će Jaonikijeva Vlada napokon sklopiti taj Temeljni ugovor. Kakav i s kime još nitko ne zna. Mašalah, majstori, takve vlade nema niđe!

5. Mi ili/i On: kraj ere Mila Đukanovića?

Još na pretpošlim crnogorskim X. parlamentarnim izborima, 2016. godine, snažno su bila izražena očekivanja do najzad nastupa kraj jedne ere, "ere Mila Đukanovića", da su to prvi izbori na kojima je "realna mogućnost da Milo Đukanović izgubi".

U tom smislu je novinar lista *Dan* Marko Vešović iznio ocjenu: "najrealniji ishod" izbora bit će to da će "opozicijske stranke dobiti dovoljan broj glasova da kroz široku koaliciju formiraju novu vlast u Crnoj Gori".

"Glavna linija podjele na političkoj sceni je na one koji podržavaju Đukanovića i njegov model vladanja i one koji žele okončati njegovu vladavinu u Crnoj Gori. U biti, to je izbor s kojim se građani suočavaju već desetljećima." Taj je "model vladanja" definirao kao "neoliberalnu rasprodaju državne imovine i tijesne sprege s organiziranim kriminalom".

Analitičari su dijelili takvu procjenu, ali pritom i upozoravali da "DPS neće lako predati vlast", štoviše da u slučaju da "opozicija bude u prilici formirati većinu bez DPS-a, trebalo bi očekivati političku krizu, kojom bi DPS spriječila smjenu vlasti", političkim korumpiranjem članova iz suparničkih redova.

Poučno je usporediti tadašnje izborne rezultate triju antiđukanovićevskih koalicija, jer ćemo upravo njih, uz minimalne promjene, naći kao ključne aktere i na posljednjim parlamentarnim izborima.

Najjača je bila koalicija, pod rječitim sloganom "Mi ili on", okupljena oko Demokratskog fronta (Nova srpska demokratija, Pokret za promjene, Demokratska narodna partija Crne Gore, Radnička partija, Demokratska srpska stranka, Pokret za Pljevlja, Srpska radikalna stranka, Partija udruženih penzionera i invalida Crne Gore, Jugoslovenska komunistička partija Crne Gore i pokret Otpor beznađu), koja je osvojila je 20,30% glasova ili 18 mandata.

Druga je grupacija bila Mr. Aleksa Bečić – Demokratska Crna Gora, pod sloganom "Pobjede, a ne podjele", osvojila 10,01% glasova ili 8 mandata.

Treća je bila koalicija KLJUČ (Demokratski savez - Demos; Socijalistička narodna partija - SNP; Ujedinjena reformska akcija - URA), koja je pod sloganom "Najbolje za Crnu Goru", osvojila 11,05% glasova ili 9 mandata.

Ukupan izborni rezultat (36 poslanika) svih triju koalicija ipak je bio gubitnički, jer je sam DPS osvojio koliko i sve one zajedno: 41,41% glasova ili 36 mandata. Uz postizbornu koaliciju sa četiri pouzdana politička partnera (Socijaldemokratima Crne Gore, Albancima odlučno, Bošnjačkom strankom, Hrvatskom građanskom inicijativom), DPS je formirao vladajuću većinu od 42 poslanika i tako zadržao vlast.

ON (Milo) je opet pobijedio na parlamentarnim izborima, što je izazvalo Njih da posegnu za vanparlamentarnim sredstvima da ga i fizički likvidiraju. Nije im uspjelo, osuđeni su za pokušaj državnog udara i morali su čekati slijedeću demokratsku priliku.

Dočekali su je, znamo, 2020. godine. U četiri godine DPS je pao s 36 na 30 mandata (s koalicijskim partnerima 40), a ujedinjena protuđukanovićevska grupacija porasla s 36 na 41 mandat.

Pobijedili su za dlaku, za jedan jedini mandat (41 poslanika), formirali vladajuću trojnu koaliciju i trijumfalistički obznanili da je Milo Đukanović – konačno i neopozivo politički gotov.

Što se dogodilo? Što je omogućilo ovakav ishod izbora 30. avgusta 2020, koji se još od obnove nezavisnost države 2006. najavljivao, iščekivao i priželjkivao?

Prvo, ključni faktor u tome nije sporan, ni za koga i ni po jednoj analizi. Primjerice, kada je zagrebački "Jutarnji list" pružio priliku, 25. septembra 2020. predsjedniku Crne Gore i političkom lideru poraženog DPS-a Milu Đukanoviću da u razgovoru (u tekstu pod naslovom "SPC je instrument velikosrpskog nacionalizma i ruskih interesa na Balkanu") iznese vlastito viđenje crnogorskih parlamentarnih izbora i njegovih demokratskih potencija, on je ključnu ulogu, logističku i ideološku, u pobjedi tzv. opozicije pripisao Srpskoj pravoslavnoj crkvi u Crnoj Gori kao "najaktivnijem političkom akteru" i dugogodišnjem "instrumentu velikosrpskog nacionalizma i ruskih imperijalnih interesa na Balkanu".

Vidjeli smo da se od prošlih parlamentarnih izbora od 2016. godine odnos snaga kvantitativno neznatno, ali zato presudno pomjerio u korist protuđukanovićevske mnogoglave koalicije. Bitno se primijenilo to, već smo isticali, što je na čelo tih raznorodnih snaga, stao mitropolit Amfilohije, izravno se angažirao kao političar, disciplinirao svoje redove i podvrgao ih svojem neupitnom autoritetu. Zakon o vjerskim zajednicama poslužio mu je kao dobrodošao povod za omasovljenje pokreta tzv. građanske neposlušnosti¹⁴ protiv režima sporne demokratske legitimnosti i neosporne pravne nedjelotvornosti.

Da je Amfilohijev politički angažman bio presudan pokazuje nam pogled na dugoročnije političke trendove, u cijelom razdoblju 2006-2020, kada je manje-više neznatno varirala podrška izbornog tijela Demokratskoj partiji socijalista i njen koalicijski potencijal.

U prvim parlamentarnim izborima u najzad suverenoj državi, 2006. godine, DPS je uživao podršku 48,62% elektorata (u koaliciji sa Socijaldemokratskom partijom); u postizbornoj koaliciji s Albanskom listom imao je većinu od 41 mandata.

U drugim parlamentarnim izborima 2008. godine DPS, u koaliciji s Socijaldemokratskom partijom, Bošnjačkom strankom i Hrvatskom građanskom inicijativom, uživao je podršku 50,5% elektorata i imao većinu od 46 mandata.

¹⁴ "Građanska se neposlušnost pojavljuje kada određeni broj građana postane uvjeren da uobičajeni putevi promjene dalje ne funkcioniraju, da se zamjerke neće čuti niti će se djelovati u skladu sa njima, ili da je, nasuprot tome, *vlada zrela za izmjenu*, kao i da je počela i ustrajava u načinima ponašanja čiji su legalitet i ustavnost izloženi dubokoj sumnji" (v. Arendt, Hannah, 1996: *Eesiji o politici*, Antibarbarus, Zagreb, str. 242; istaknuli – D.L. i D.I).

U trećim parlamentarnim izborima 2012. godine DPS (u koaliciji sa Socijaldemokratskom partijom i Liberalnom partijom Andrije Popovića) uživao je podršku 46,60% elektorata i osvojio 39 mandata.

I u ovim posljednjim parlamentarnim izborima 2020. godine DPS je ostao pojedinačno najjača politička stranka i do kraja su mu ostale politički privržene stranke nacionalnih manjina (Bošnjačka stranka, Albanska koalicija, Demokratska partija Albanaca). Podržale su ga i tri tradicionalne političke stranke – Liberalna, Socijaldemokrate Crne Gore i Socijaldemokratska partija, koje su međutim bile isuviše oslabljene (ukupno: 7 mandata) da bi mogle utjecati na formiranje parlamentarne većine.

Drugi faktor u porazu DPS-a bilo je odlučujuća vanjskopolitička promjena u političkom i sigurnosnom položaju Crne Gore, njenim uključivanjem 2017. u NATO kao veliki zapadni vojnosigurnosni sustav. Time je u načelu međunarodni državni subjektivitet izmakao stoljetnim imperijalnim pretenzijama Srbije i Rusije, pa je pitanje opstanka države najzad skinuto s dnevnog reda. Kada je jednom država osigurana, tek se tada i time pitanje demokracije nametnulo kao realno i urgentno. Više nije bilo pitanje da li država, nego kakva država. Stari model vladanja u izvanrednom stanju "opsjednute tvrđave", stalno na ivici građanskog rata, koji je bio iznuđeno jamstvo mira i stabilnosti poretka, mogao je najzad ustuknuti pred zahtjevima pravne normalizacije i demokratskog pluralizma.

U tom kontekstu, postaje jasan i treći faktor koji objašnjava smjenu partije na vlasti. Naime, kao i na ranijim parlamentarnim izborima kada se ekstremna polarizacija očitovala u bojovnom sloganu "Mi ili On", u novijim sigurnosnim uvjetima postalo je najzad moguće da se ta stara manihejska opreka postavi kao realna dilema između demokracije, oličene u višestranačju, i autokracije oličene u Milu Đukanoviću.

Smjena na vlasti DPS-a nije nikakvo čudo, to se jednom moralo dogoditi. Čini se čudom ne prvenstveno zato što se to dogodilo prvi put u povijesti, nego zato što je izgledalo da se svemoć dugovječnog autokratskog vladara ne može skršiti na demokratski način.

Otuda se objašnjava zašto ni opozicijske stranke ni šira javnost nisu osudile opisani pokušaj državnog udara iz 2016. godine protiv Mila Đukanovića, nego su naprotiv osudile njega za montiran politički proces urotnicima. Kada čelnici DF-a obrazlažu da ih tiranin Đukanović podlo optužuje za terorizam, samo zato da bi lažirao rezultate parlamentarnih izbora na kojima je navodno DF uvjerljivo pobijedio, dvostruko obmanjuju javnost. Niti je DF bio na domak pobjede, niti je optužba za nasilno svrgavanje vlasti bila montirana optužba. Ali je toliko bilo narušeno povjerenje javnosti u režim Mila Đukanovića, da mu se nije moglo vjerovati ni u čemu, pa je demokratska javnost bila sklona prihvatiti obmanu. Još i gore od

toga, toliko je bila bjesomučna kampanja o Đukanoviću kao svemoćnome i samovoljnom tiraninu, da se državni udar mogao predstaviti kao *legitiman herojski otpor tiraniji*, u najboljem duhu njegoševske etike da "tirjanstvu stati nogom za vrat... to je ljudska dužnost najsvetija".

Opće mjesto o Đukanovićevoj kabadahijskoj despotskoj svemoći izuzetno je uspješna kolektivna, domaća i međunarodna, obmana kolosalnih razmjera, pothranjena zdravorazumskom predodžbom da u iole demokratskim uvjetima nitko ne bi mogao tako dugo pristojno obnašati političku vlast. Kada se, međutim, pomnije i pobliže analiziraju Đukanovićevi ključni politički potezi u proteklih četvrt stoljeća, koliko je na vlasti, nije teško razaznati ne samo da nije (bio) svemoćni samodržac, nego da je veoma često bio prinuđen da se upušta u političke kompromise koji svjedoče o njegovoj slabosti a ne snazi. Najodlučniji dokaz tome u prilog je činjenica da se tek 2019. usudio da izravno dovede u pitanje dotada neprikosnoveni položaj SPC u Crnoj Gori. A kada se ipak odvažio, bio je politički poražen. Rezultat ne iznenađuje, Đukanović je imao vlast a tek djelomično i moć, ali je veću zbiljsku moć imao Amfilohije, njegova je crkva bila iznad države i njenih zakona. Na djelu je bio duumvirat Amfilohije-Đukanović, dvovlašće u kojemu su veliki partneri decenijama odmjeravali snage, nadmudrivali se i sukobljavali, pri čemu se ni u jednom trenutku nitko od njih nije uspio izboriti za potpunu prevlast. Pritom je najvažnije da su oba, svim ogromnim razlikama među njima usprkos, čuvali državnu nezavisnost Crne Gore, ali po preskupu cijenu prevelikih pravnih i demokratskih deficita.

Koliko je u kritičnim povijesnim trenucima Đukanovićeva politička pozicija bila krhka neka posvjedoči jedan primjer. Nakon pada Miloševićevog režima 2000. godine, pružila se najzad mogućnost da se redefiniiraju odnosi između demokratske Crne Gore i demokratske Srbije. Uz osvjeđenje i jedne i druge strane da je jugoslavenski okvir neopozivo prevaziđen (jer je iskustvo pokazalo da je savezna država ravnopravnih partnera bila nezamisliva), Đukanović je s predsjednikom SR Jugoslavije Koštunicom (tvrđim srpskim nacionalistom i antijugoslavenom), uz posredovanje međunarodne zajednice, sklopio famozni Beogradski sporazum (14. marta 2002) o preobrazbi savezne države u savez država, nazvan "Državna zajednica Srbije i Crne Gore" (oročena na tri godine). Sa sporazumom gotovo nitko nije bio zadovoljan u Crnoj Gori, a Đukanović se izložio žestokoj paljbi s obje strane političkog spektra. S unionističke strane da je izdao srpstvo, sa suverenističke da je izdao crnogorstvo. Otada je svima sumnjiv, prvi mu više uopće ne vjeruju, a drugi tek djelomično i uvjetno.

Rezultati referenduskog opredjeljenja za nezavisnost Crne Gore iz 2006. do kraja su učvrstili tu oštru polarizaciju. Da referendum nije uspio, da je većina građana Crne Gore

odbila da podrži ideju nezavisnosti i pune državne suverenosti, ne bi se obnovila nikakva savezna država, nego bi se zadržao *status quo* konfederalnog tipa. Premda je korak iz konfederacije prema punoj suverenosti bio posve realan i razuman, unionistički oponenti su se zalagali ne za *status quo* nego potpuno nerealno i nerazumno za novu saveznu državu sa Srbijom (koju ni sama Srbija nije htjela).

Stoga nije čudo da su se građani Crne Gore većinski odlučili za realno i razumno rješenje. Ali ostaje zagonetnim zašto je ta većina bila tako tijesna, jedva preko 55% izbornog tijela (samovoljne granice koju je nametnula međunarodna zajednica, kao uvjet za priznanje odluke referenduma). Čak i ako se pretpostavi da je cjelokupni srpski korpus u Crnoj Gori (198.414 stanovnika ili 31,99%) bio protiv obnove crnogorske države (što je zacijelo neutemeljena pretpostavka), kako to da referendumska većina nije bila barem deset ili petnaest postotaka viša, oko 70%? Pogotovo kada znamo da su se građani, pripadnici nacionalnih manjina (oko 25% izbornog tijela), plebiscitarno patriotski izjasnili za svoju nezavisnu evropsku državu.

Suočavamo se za zagonetkom da je tek nešto malo manje od polovine crnogorskog demosa glasalo protiv vlastite suverene države i njene evropske perspektive. Ne ulazeći u cjelinu mogućih motiva i interesa za takvu opciju, nemoguće je pretpostaviti da je bilo tako mnogo nerealnih i nerazumnih građana. Nameće se stoga zaključak da je značajan dio crnogorskog građanstva referendum shvatio ne kao opredjeljenje za državu ili protiv nje, nego kao opredjeljenje za ili protiv Mila Đukanovića, za ili protiv njegovog autokratskog modela vladanja. Pri čemu je moguće, dakako, da su politički lucidniji među građanima mogli smatrati da će država kao utjelovljenje javnog dobra biti uvjet mogućnost da se konačno dokine Đukanovićeva privatizacija vlasti.

Da je Đukanović morao biti svjestan opasnosti da njegovo poistovjećivanje s državom može rezultirati nepovjerenjem ne samo u njega nego i u samu državu, pa time i neuspjehom državotvornog referenduma, svjedoči njegova uloga u formiranju širokoga nadstranačkog općedemokratskog Pokreta za nezavisnu evropsku Crnu Goru, koji je obuhvatio širok krug suverenističkih grupacija, nacionalnih organizacija i istaknutih pojedinaca. Da bi zajamčio da je referendumska pobjeda bila pobjeda svih građana, a ne njegova osobna, povukao se s položaja premijera da ne bi ometao perspektive demokratske tranzicije.

Činilo se da se time stvaraju pretpostavke da se šire i dublje zasnuje i razvije kolektivno demokratsko samopoštovanje crnogorskih građana da najzad u svoje ruke preuzmu oblikovanje svoje nacionalne i državne budućnosti.

Međutim, ni DPS ni njegov čelnik nisu odoljeli tvrdokornoj vlastohlepnoj navadi da državu čuvaju od vlastitih građana. Umjesto da u postreferendumskom razdoblju iskoriste velike

demokratske potencijale Pokreta za nezavisnu evropsku Crne Goru, potiskivali su i obeshrabrivali suverenističke snage, sektaški ih reducirajući na vlastiti državotvorni partijski monopol. Nisu znali ni htjeli graditi pravnu, demokratsku i pluralističku nego su zadržali svoju provjerenu partijsku autoritarnu državu. Nisu htjeli ni znali širiti i pridobivati širi krug pristaša obnovljene države. Drastičan primjer takve sektaške politike bila je personalna politika DPS-a, kada su propustili sjajnu priliku da se oduže najuglednijem lideru Pokreta Branku Lukovcu i povjere mu najviše državne dužnosti. Umjesto eminentnog diplomate sa svjetskim ugledom i državničkim formatom, kao što je časn i umni Lukovac, na čelu nove Crne Gore bio je i dalje vjerni stari dobri "vojn timer partije" Filip Vujanović, koji nikoga nije mogao pridobiti ako već nije prethodno bio pridobiven za ideju suverene Crne Gore.

U tom kontekstu rječita su iskustva crnogorskog iseljništva s politikom nezavisne matične države prema njima (na primjeru naše Nacionalne zajednice Crnogoraca). To je iskustvo utoliko relevantnije ukoliko nije samo naše u Hrvatskoj nego i u zemljama regiona (Sloveniji, Srbiji, Makedoniji). Po našem kolektivnom sudu, ta je politika (bila) neprimjerena i principijelno pogrešna. Pritom nije riječ o kvalitetama pojedinih ambasadora (uza sve ogromne razlike među njima, jer je prvi ambasador Branko Lukovac bio svjetli izuzetak), nego o državnoj politici. O politici koja ne poštuje našu autonomiju, ne shvaća naše motive, instrumentalizira pojedince ili skupine. Kolebamo se je li riječ o običnom nerazumijevanju ili o hotimičnom nametanju pokroviteljstva nad iseljništvom, kao da smo mi crnogorski građani na privremenom radu u inozemstvu, nešto poput "zavičajnih klubova". Ambasadori su sebi prisvajali pravo da budu instance koje se ne samo miješaju u unutrašnje poslove iseljništva nego i pretendiraju da presuđuju bespogovorno o njima. Umjesto da ponajprije slušaju i surađuju, da se s nama konzultiraju o prilikama u hrvatskom društvu, olako i nepristojno dijele lekcije i bave se kadrovskim kombinatorikama. Čak je bilo i pokušaja ambasadora, u našem hrvatskom slučaju (Rakočević), da se i predsjednika Crne Gore instrumentalizira za takve neprincipijelne politikantske igre. Na takve smo bahate preuzetnosti, protkane praznim prijetnjama, odgovarali uvijek odlučno i principijelno da smo mi samosvjesni hrvatski građani, da smo članovi legitimne demokratske organizacije NZCH, koja samostalno formulira svoj program, bira svoje vodstvo i vodi svoju politiku. Iskustvo nas je naučilo da od ambasadora Crne Gore očekujemo samo to da nas ne ometaju i kinje, ako već nisu spremni konstruktivno surađivati i pomoći.

Umjesto depersonalizacije vlasti i razmaha demokracije u samostalnoj državi, Đukanović započinje putinovske "igre prijestolja", koju je već prije toga prakticirao s vjernim mu Vujanovićem. Evo kako: 1998-2002. Đukanović je predsjednik države, 2003-2006.

predsjednik je vlade, pa na dvije godine ustupa mjesto premijera Željku Šturanoviću (2006-2008), pa se opet vraća kao premijer 2008-2010, da bi nakon toga ustupio mjesto Igoru Lukšiću (2010-2012), pa se opet vratio za razdoblje 2012-2016. A kada je Pedro Vujanović odradio svoja dva formalna predsjednička mandata (punih petnaest godina, 2003-2018), evo našeg Mila ponovo kao predsjednika države (od 2018). Dokle, ako boga znaš?! Čista maskerada u maniri nedosegnutog uzora Vladimira Putina, koja se kosi s elementarnim demokratskim standardima.

Odgovarajući, u spomenutom intervjuu "Jutarnjem listu" na pitanje što je presudilo da "vaš DPS nakon 30 godina izgubi izbore" i kakvu ulogu u tome imaju "korupcijske afere koje se povezuju s vašom strankom, ali i s vama osobno", Đukanović je istakao slijedeće "domaće razloge": "Prvi je zasićenje nakon 30 godina, do kojeg bi došlo i da smo sve najbolje uradili. Drugo, dugogodišnja vlast kvari vladajuće pa su ljudi na izborima imali u vidu i te greške koje smo počinili". Među te "greške" ne ubraja korupcijske afere, koje svodi na puke konstrukcije "usmjerene protiv ključnih ljudi u Crnoj Gori, a prvenstveno protiv mene. Ne znam što sve u ovih 27-28 godina nije iskreirano, ali sve se na kraju pokazalo kao prizemna i providna obavještajno-medijska i politička akcija bez ikakvog činjeničnog pokrića".

Nije posve jednoznačno na koga se točno odnosi kritička ocjena kako "dugogodišnja vlast kvari vladajuće pa su ljudi na izborima imali u vidu i te greške koje smo počinili" – prema prvom djelu rečenice kao da se odnosi na "vladajuće" iz DPS-a, a iz završnog dijela ipak i na njega samoga. Da i ne govorimo o "zasićenosti", nakon puna tri desetljeća, čak i da su "najbolje radili", kao što žalibože nisu. Nije ni on. Indikativno je da o ni o kakvim konkretnim greškama ne govori, a da korupciju i klijentelizam izričito iz toga izuzima (pri čemu, strogo rečeno, posve ima pravo, nije riječ o pukim greškama, nego o konstitutivnom zloćudnim karakteristikama cijelog režima). Je li potrebno očiglednije svjedočanstvo koliko "dugogodišnja vlast kvari vladajuće"?

Istovremeno, Đukanović veoma promišljeno nastoji dedramatizirati rezultate parlamentarnih izbora, pa izborni poraz svoje stranke, DPS-a, a pobjedu tročlane skupine stranaka i grupacija, shvaća i prihvaća kao neosporno demokratski ishod volje građana Crne Gore za promjenom. U ime DPS-a proceduralno besprijekorno i dostojanstveno prihvatio je i priznao izborni poraz, džentlmenski čestitao pobjednicima i obavezao se da će učiniti sve da "transfer vlasti protekne brzo i glatko".

Tako je Đukanović majstorski izbio iz ruku glavni adut parlamentarnih pobjednika iz njihovog uobičajenog arsenala optužbi na njegov račun da će po svaku cijenu spriječiti smjenu vlasti, ne prezajući ni od najgorih manipulacija. Umjesto da uvažuje Đukanovićevu

superiornu političku korektnost, da zrelo razmisle o kohabitaciji s njime, bilo im je draže da olako proglase definitivni kraj Mila Đukanovića. Nisu se ustručavali ni da mu goropadno pripijete kaznenim progonom i hapšenjem, u čemu se suludim ekstremističkim stavovima, u oštroj konkurenciji Abazovića, Mandića i Kneževića, izdvojio raspamećeni predsjednik Pokreta za promjene Nebojša Medojević, koji je zahtijevao uvođenje vanrednog stanja, hapšenje najviših funkcionara DPS-a, zamrzavanje njihove imovine u zemlji i inzemstvu, zabranu rada DPS-a, otvaranje dosijea Agencije nacionalne bezbjednosti (ANB), lustraciju i reizbor svih "režimskih" tužilaca i sudaca. Sve je to bila prazna priča prenapuhanog jastva, koja s demokracijom nije ni u kakvom srodstvu. Kakva je to pamet koja parlamentarne izbore može smatra prologom za diktaturu! Nova vladajuća grupacija morala je početi učiti (još nisu ni približno naučili) da obnašanje vlasti obavezuje na odgovorno ponašanje, primjerenu retoriku i institucionalnu suzdržanost. Početna lekcija u tome bit će im spremnost na kohabitaciju s moćnim predsjednikom države. Možda čak i shvate da su svojom parlamentarnom pobjedom bitno ojačali njegov demokratski legitimitet, kao modernog lidera koji je, eto, najzad radosno dočekao da se i u njegovoj zemlji uspostavi politički pluralizam. Da ga više nitko ne može optuživati da je diktator, nego da ga se mora uvažiti kao nadstranačku državničku figuru iznad dnevnopolitičkih strančarskih sitnih zađevica i međusobnih nadmudrivanja (po uzoru na Kućana i Gligorova, a u razlici spram Miloševića, koji je odbio priznati poraz na lokalnim izborima u Beogradu 1996. godine, i Tuđmana, koji je odbio priznati poraz na lokalnim izborima u Zagrebu, 1995. godine).

Parlamentarnom smjenom vlasti jedno povijesno razdoblje nesumnjivo završava. Izbori su nagovijestili da nastupa nova era direktnim dolaskom mitropolita Amfilohija na političku vlast u Crnoj Gori. Međutim, njegovim odlaskom s političke scene, situacija se bitno mijenja. Prvo, SPC više nije država iznad države, preuzela je odgovornost za funkcioniranje vlasti i države a time sebe sebe samu najzad podvrgla pod crnogorski ustav i zakone.

Drugo, bez Amfilohija nema više ni njegove "Pravoslavne crkve u Crnoj Gori", eparhije u Crnoj Gori ponovo se podređuju centraliziranoj hijerarhiji Srpske crkve i više nisu samostalan politički akter.

Treće, bez Amfilohija nužno nestaje višedecenijska krhka ravnoteža snaga u duumviratu Amfilohije-Đukanović. Više Đukanović nije nužan da bi se suprotstavio moćnome "arhiepiskopu cetinjskom". Crnogorska država izdržala je kušnju, otvaraju joj se realne demokratske mogućnosti da u regularnoj političkoj utakmici institucionalno ojača i depersonalizira svoju suverenost.

U novoj konstelaciji, Đukanović više nije nužan, ali je i dalje veoma koristan i na unutrašnjem i na vanjskopolitičkom planu, barem u prijelaznom razdoblju dok se nova vlast tako slabo snalazi u umijeću vladanja, u snaženju vladavine zakona, u kreiranju i provođenju konzistentnih javnih politika, u usvajanju pravnih i demokratskih standarda za priključivanje Evropskoj uniji, u međunarodnom pozicioniranju crnogorske države. Dobar primjer Đukanovićeve predsjedničke korektivne uloge bilo je njegovo vraćanje Skupštini na ponovno razmatranje i odlučivanje, 20. maja 2021. godine, Zakona o državnom tužilaštvu, s obrazloženjem da Zakon normira ozbiljno kršenje nezavisnosti Tužilačkog savjeta, da ne uvažava jasno iskazano mišljenje Venecijanske komisije koja "nije uvjerena da je opseg reformi dovoljan u pogledu sprječavanja rizika od politizacije Tužilačkog savjeta".¹⁵

Sam je Đukanović, međutim, ipak propustio da nakon smjene vlasti povuče odlučujući državnički potez, kojim bi bitno pridonio ublažavanju ekstremno polarizacijske logike stranačkog sustava a stranke u cjelini kao političke organizacije uskladio s višim državnim interesom. Naime, s obzirom na bitno okrnjeni koalicijski potencijal DPS-a, mogao je taj potencijal veoma ojačati da se promišljeno povukao s položaja stranačkog predsjednika i time novom vodstvu DPS-a otvorio politički prostor za koaliranje u dinamici međustranačke kompeticije. Posljednji kongres DPS-a dinamizirao je stranku, pomladio je rukovodstvo, ali im ga nije prepustio. Nije još vrijeme. A kada će, ne zna se...

Mnogo je ozbiljniji Đukanovićev promašaj programske naravi. O čemu je riječ? Petnaesta godišnjica nezavisne države Crne Gore pružila je priliku crnogorskom lideru da pomno obrazloži smisao i domete državotvornog referenduma 21. maja 2006. godine u povijesnoj perspektivi. Konceptijska je poanta njegova shvaćanja ideje nezavisne države da "nezavisna država to nije bio samo san Crnogoraca, već i svih drugih nacija u Crnoj Gori: Bošnjaka, Albanaca, Muslimana, Hrvata... I Srba koji su bili spremni da se zdravim razumom odupru nacionalističkom pritisku samoproglašanih političkih zaštitnika njihovih nacionalnih interesa. *Svi zajedno nijesu željeli državu nacija, niti nacionalnu državu. Nego građansku Crnu Goru,*

¹⁵ Komentirajući opravdanost takvog poteza predsjednika Đukanovića, premijer Krivokapić je utvrdio da je Đukanović Zakon o državnom tužilaštvu "vratio parlamentu iz straha da možda ne bude prvi koji će biti procesuiran".

Poslanici Skupštine Crne Gore potpuno su se oglušili na upozorenja predsjednika države. Bez ikakve rasprave ponovo su 27. maja usvojili nepromijenjene, ranije izglasane izmjene i dopune Zakona o državnom tužilaštvu. Zbog takvog nametanja spornog zakona, zastupnici opozicijskog DPS-a odbili su u tome sudjelovati i od tada bojkotiraju rad Skupštine.

Poslanici vladajuće većine su tako, bez prisustva opozicije – koja bojkotira rad parlamenta, verificirali ranije usvojene izmjene i dopune Zakona o Državnom tužilaštvu, koji vlast smatra neophodnim za neometan rad tužilaca u borbi protiv korupcije i kriminala.

kao multietničku demokratiju zasnovanu na evropskom sistemu vrijednosti". Na drugom mjestu ističe da je referendum iznio na svjetlo dana dubinsku podjelu u Crnoj Gori između onih koji su bili "za građansku državu i multietničko društvo", dok su pak drugi bili "za nacionalnu, tobože istorijsku, petrovićevsku, a zapravo teokratsku državu vođenu tuđim nacionalnim interesom, što bi nadzirala jedna vjerska zajednica".

Zagovarajući ideju "građanske države i multietničkog društva" Đukanović pledira za uspješnije i pouzdanije učvršćivanje "identitetske svijesti u Crnoj Gori. Prije svega svijesti o državnom identitetu kao uslovu opstanka, stabilnosti i evropskog prosperiteta Crne Gore. A u okviru toga *i o crnogorskom nacionalnom, kulturnom i vjerskom identitetu.*" Da bi istaknuo da je na "nacionalnim Crnogorcima prije svega" odgovornost za razvijanje te svijesti o državnom i nacionalnom identitetu, jer *"kada nema nacionalnih Crnogoraca, nema ni potrebe za državom Crnom Gorom"* (istaknuli - D.I. i D.L.).

Čitavo je obrazloženje, u svakoj pogodnoj prilici ponavljano, fascinantno jer upućuje na to da "nacionalni Crnogorci" mogu razviti svoj identitet samo u građanskoj državi, a nipošto u svojoj nacionalnoj državi. Nasuprot tome bi stajali nacionalistički zalučeni Srbi koji teže da od Crne Gore naprave svoju nacionalnu državu. Kada bi to doista tako bilo, to bi značilo da su protiv sadašnje države Crne Gore, ustavno definirane kao građanske, i nacionalni Srbi i nacionalni Crnogorci, svi koji zagovaraju ideju nacionalne države. Nevjerovatno je da Đukanović ne uočava konceptijsku i političku slabost takvog nakaradnog poimanja države. Kako ne uspijeva zamijetiti da je u takvom poimanju besmisleno reći *"kada nema nacionalnih Crnogoraca, nema ni potrebe za državom Crnom Gorom"*. Njegova famozna "građanska država" sasvim je zamisliva bez "nacionalnih Crnogoraca". Čak je napuštena i prevažna i samorazumljiva opća ustavna programska odrednica iz prethodnog Ustava (1992) da se Republika Crna Gora temelji na "istorijskom pravu crnogorskog naroda na sopstvenu nacionalnu državu, stečenom u vjekovnim borbama za slobodu". Zamislimo samo kako bi zvučalo da je zamijenjena formulacijom da se država Crna Gora (koja, žalibože, više po nazivu nije ni republika!) temelji na "istorijskom pravu crnogorskog naroda na sopstvenu građansku državu, stečenom u vjekovnim borbama za slobodu". Građanska država je velika mistifikacija ako se uobražava da može značiti nešto drugo doli demokratsku državu. "Građanska", a zapravo demokratska država nipošto nije suprotnost nacionalnoj državi, nego se konzistentno sažima u određenju demokratske nacionalne države ili države-nacije¹⁶. Ako je

¹⁶ Takvo političko i ustavnopravno stajalište o kvalitativnoj prednosti "građanske" nad "nacionalnom" državom, pokušava obrazložiti ugledni politolog Ilija Vujačić, zagovarajući strategiju političke integracije putem "ustavnog patriotizma". Njemu se čini da je tom strategijom Ustavom iz 2007.

demokratska, država je i "građanska" i nacionalna (osim, dakako, ako je dvonacionalna ili višenacionalna, kao što je BiH).

Ostavimo pojmovna objašnjenja postrani, praktično je odlučujuće da je apstraktna ideja građanske države (kao valjda neka imaginarna simbioza demokratske, sekularne i civilne komponente) osuđena na politički poraz u srazu s idejom nacionalne države. Kako može biti pobjednička ideja "građanske" države", koja se suprotstavlja legitimnim zahtjevima ne samo srpskoga nego i crnogorskoga demokratskog nacionalizma? Takva ideja građanske države teško može prevariti Srbe, koji već imaju svoju nacionalnu državu, ali može bitno ideološki zamagliti kolektivnu nacionalnu samosvijest etničkih Crnogoraca, tjerajući ih u samorazorne tlapnje da su, biva, uzvišeni apstraktni građani koji se stide svoje povijesne individualnosti (jezika, kulture, običaja, crkve).

Ergo, politička bitka za Crnu Goru u ime ideje građanske države unaprijed je osuđena na povijesni debakl. Đukanovićeva odgovornost u tom se pogledu ne može precijeniti. Zalud mu je sve njegovo vrhunsko taktičko političko umijeće, ako mu je strategija pogrešna.

Pa ipak, valja biti oprezan, kad je Đukanović u pitanju ništa nije kako se čini da jest. Naime, ako pomnije razmotrimo cjelinu Đukanovićeva političkog djelovanja, otkako je početno obnašao funkciju predsjednika Vlade (1991-1997), ako njegovo djelovanje i tada i kasnije shvatimo kao stalno odmjeravanje snaga s Amfilohijem i njegovim srbocentričnim projektom, ako shvatimo da je godinama bio u poziciji da vuče iznuđene poteze da bi izbjegao direktnu konfrontaciju s jačim suparnikom, tada je možda i inovacija s tzv. građanskom državom objašnjiva kao način da se sačuva obraz i prikrije kobno odustajanje od crnogorske nacionalne

godine uspostavljena kvalitativno drugačija percepcija kolektivnog identiteta "s one strane nacionalne države i nacionalizma (bio on liberalan ili ne)". Vujačić mni je time uspješno prevaziđena strategija "ustavnog nacionalizma" iz Ustava 1992. godine, koja je bila "neliberalna i nedemokratska". Naime, "prema Ustavu Crne Gore iz 1992. godine Crna Gora je ustavno samorazumijevana kao etnička država 'na osnovu istorijskog prava crnogorskog naroda na sopstvenu državu stečenog vjekovnim borbama za slobodu.'" *A tamo gdje se jedna multikulturalna zajednica etnički definiše kao država većinske nacije, uprkos unijetim pravima manjina, ona se shvata kao država određene nacije, a ne svih njenih građana.* Izbacivanjem iz ustavnog teksta "pozivanja na istorijsko pravo crnogorskog naroda na sopstvenu državu, Crna Gora se definiše kao građanska država." (usp. Ilija Vujačić, 2019: "Kontekstualnost ustavnog patriotizma – crnogorske perspektive", Humanističke studije UDG, Podgorica; PDF dostupan na: <https://www.researchgate.net>; istaknuli – D.L. i D.I.).

Možda se sa stajališta političkog liberalizma radikalnoga engleskog tipa, ovakvo radikalno suprotstavljanje patriotizma i nacionalizma i može braniti, ali je s kontinentalnog poimanja demokratske države-nacije (uzorno na primjeru Francuske) neodrživo (francuska nacionalna država je istodobno i država svih svojih građana). Baš kao što je crnogorska nacionalna država, pod uvjetom da je demokratska, istodobno država svih svojih građana, bez obzira na uža etnička određenja. Jezgrovitije: u crnogorskoj demokratskoj nacionalnoj državi, odredba Crnogorac je sintetička: i politička (za sve građane) i etnička.

države. Naime, kada se 2007. usvajao novi ustav obnovljene države možda je bilo nužno napraviti kompromis sa crnogorskim Srbima, točnije, možda se Đukanović našao pred ucjenom moćnog Amfilohija da ako Crnu Goru ustavno definiira kao nacionalnu državu crnogorskog naroda, da će tada crnogorski Srbi zatražiti da to bude i njihova nacionalna država. S kojim pravom? S pravom koje je proistjecalo iz činjenice da je srpski korpus u Crnoj Gori, prema popisu stanovništva iz 2003, brojao čak 31,99% (ili 198.414 pripadnika), a crnogorski samo 43,16 (ili 267.669 pripadnika). U takvim okolnostima bilo je jasno da je odredba o nacionalnoj državi crnogorskog naroda bila neprihvatljiva za crnogorske Srbe, jer bi tada bili, po definiciji, svedeni na status nacionalne manjine. Možda je inovacija s građanskom državom bila izlaz iz nevolje da se izbjegne opasnost da se Crna Gora definiira kao država dva konstitutivna naroda. Opasnost je "izbjegnuta" tako da više nema nijednog konstitutivnog naroda. Svi su samo apstraktni građani apstraktne države.

Nevolja nije izmišljena, ali kako je uopće nastala? Ne može se zaobići neuralgično pitanje kako je moguće da 2003. godine Crnogorci više nisu većina u svojoj zemlji, odnosno kako je moguće da Srba ima u tolikom broju? Odgovor se krije u odgonetanju logike procesa koji su se zbivali u Crnoj Gori između dva popisa stanovništva 1991-2003.

Usporedimo podatke:

1991:

Crnogorci – 380.467 (ili 61,86%)

Srbi – 57.453 (ili 9,34)

2003:

Crnogorci – 267.669 (ili 43,16%)

Srbi – 198.414 (ili 31,99%)

Saldo 90-ih je zaprepašćujući: nestalo je čak 112.798 etničkih Crnogoraca, a broj je Srba narastao za čak 140.951. Brojke se ne mogu objasniti nikakvim mehaničkim prilivom srpskog pučanstva, premda je i njega zacijelo bilo iz ratnih zona Bosne i Hercegovine i Kosova. Jedino moguće objašnjenje moralo bi biti da je vođena veoma uspješna politika srbizacije Crne Gore i Crnogoraca u smislu identifikacije s Miloševićevom politikom "svi Srbi na okup", pod duhovnim i političkim vodstvom Srpske pravoslavne crkve. Pritom nije riječ o inače nedvojbenoj crnogorskoj dvojnoj identitetskoj matrici, jer je deklariranih Srba u iole relevantnom postotku zabilježeno samo u popisu iz 1971. godine (7,46). Primjerice, u popisu iz 1981. Srba je bilo 3,32%.

Podaci o masovnom nestajanju Crnogoraca u očiglednoj su korelaciji s podacima o rastu moći, utjecaja i bogatstva Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori u tom desetljeću. Strelovit

rast SPC u Crnoj Gori nije moguće objasniti samo i prvenstveno velikim misionarskim radom mitropolita Amfilohija. Njemu je država morala biti posve na raspolaganju, kao svjetovna ruka njegova projekta. Amfilohijevo i Đukanovićevo političko i interesno partnerstvo bilo je čvrsto iskovano u ovom razdoblju, u kojemu je tada mlađahni premijer bio još neiskusni podređeni partner. Drastično svjedočanstvo povlaštenog statusa SPC u Crnoj Gori bio je odnos vlasti prema Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi, obnovljenoj 1993. Uprava, sudstvo i policija hotimično su i grubo diskriminirali i šikanirali CPC i uvijek bili na strani SPC. Pritisak SPC i strah vlasti od nje je bio toliki da se vlast tek 2000. godine usudila prihvatiti zahtjev CPC za registracijom. A u međuvremenu, između 1993. i 2000. godine, gotovo su svi sakralni objekti, bez ikakve zakonske osnove, dani ili u vlasništvo ili na korištenje SPC, kojoj je dozvoljeno i da se bavi lukrativnim poslovima i unosnim investicijama.

Upravo je to opsluživanje megaplanova Amfilohija i njegove crkve, najveća i najteža povijesna hipoteka Mila Đukanovića kao političara.¹⁷ Pokazao je veliku hrabrost i iznimno političko umijeće da se izvuče iz ralja Miloševićeve kolonizacije Crne Gore¹⁸, ali ni sva ta silna pamet i volja nisu ga nikada do kraja uspjele osloboditi željeznog stiska Amfilohijevog. Kada je ojačao svoju procrnogorsku poziciju i djelomično se politički osamostalio, Đukanović je uspio zaustaviti amfilohijevski projekt srbizacije i polako okrenuti trend, tako da je prema popisu stanovništva iz 2011. godine Crnogoraca bilo 278.865 (ili 44,98%), a Srba 178.110 (ili 28,73%).

¹⁷ Teža i ozbiljnija i od mnogo poznatije njegove uloge u ratnim godinama, koja mu se obično predbacuje. Ne bez razloga, dakako, ali najčešće neodmjereno i neobjektivno. Njegova suodgovornost u ratnohuškačkoj politici mилоševićevske navodne obrane Jugoslavije i "ugroženog srpstva" ne podliježe sumnji, ali se obično nedovoljno ističe da je tada rukovodstvo Crne Gore bilo doslovno bez ikakvog političkog subjektiviteta, a cijela zemlja pod potpunom vojnom okupacijom i ideološkom hegemonijom srpskog nacionalšovinizma. Tadašnji vazalski režim revno je i zdušno slijedio kao opčinjen srpskog Vožda, što ga ne opravdava, ali pokazuje da u ratnim godinama (1991-1995) prostor za otpor realno nije postojao, osim eventualnog upuštanja u potpunu neizvjesnost građanskog rata i vanjske agresije. Crnogorski kvislinški režim u cijelosti se u ratnim godinama obrukao dušmanskim odnosom prema izbjeglicama i progonom procrnogorskih i prozapadnih opozicionih partija i mirovnih pokreta i udruženja. Đukanovićev prijelom s tom sluganskom i destruktivnom politikom 1997-1998, kada je to postalo moguće i zamislivo, općenito se smatra njegovim vrhunskim, upravo povijesnim, državničkim dosegom.

¹⁸ Koliko je Đukanovićevo distanciranje od politike S. Miloševića bilo rizično, nije se zgoroga podsjetiti. Evo kako je Srbija reagirala: "Srbija prekida trgovinski i platni promet sa Crnom Gorom, članicom dvočlane federacije, zatvara joj granice i prema Srbiji i prema susjedima. Na scenu je stupila Vojska Jugoslavije. Bez odobrenja tadašnje, od Crne Gore nepriznate Savezne vlade, u Crnu Goru se nije moglo ući niotkuda – ni sa kopna, ni sa mora, ni iz vazduha, čak i pošiljke humanitarne pomoći Vojska Jugoslavije je presretala, preusmjeravala na druga mjesta a neke pretovarivala u svoja skladišta. U Crnoj Gori je formiran tzv. Sedmi vojni bataljon Vojne policije, sastavljen od aktivista prosrpskih partija. Zadatak mu je bio da *disciplinuje* Crnu Goru i da u pogodno vrijeme pomogne rušenje crnogorske vlasti" (vidi: Živko M. Andrijašević/Šerbo Rastoder, 2006: *Istorija Crne Gore*, Centar za iseljenike Crne Gore, Podgorica, str. 494).

Zaustavljanje politike srbizacije Crnogoraca je Đukanovićev *magnum crimen* u očima Srpske crkve u Crnoj Gori i Srba općenito, ne samo crnogorskih. Dogodila se fascinantna mistifikacija o ugroženom srpstvu usprkos opisanome kataklizmatičnom nestanku čak 112.798 etničkih Crnogoraca, koji su se magično preobrazili i uzdigli u Srbe čiji je broj narastao za čak 140.951. Doista patološka inverzija: Crnogorci koji nestaju ugrožavaju Srbe koji bujaju! Osuđuje se politika etničkog inženjeringa nad Srbima iako se zbiljski provodi nad Crnogorcima! I kada je Đukanović najzad osvijestio da je nagrižena sama etnička i kulturna supstanca crnogorskog naroda, i zaustavio nekrofilni proces nestajanja Crnogoraca (do mjere da su prvi put u povijesti prestali biti većina u vlastitoj zemlji), tada su se na njega sručile, i od tada ne prestaju, najcrnje kletve o izdaji srpstva i kosovskog zavjeta, o neoprostivom vjerolomnom nožu u leđa. Sa stajališta etničkog ekskluzivizma crnogorskih Srba, crnogorski je narod, u mjeri u kojoj još nije srpski, u nesporazumu sa samim sobom, sa svojim pravim višim sintetičkim identitetom, kojemu se tvrdokorno i nerazumno separatistički opire.

Pa ipak postoji uvjerljivo objašnjenje za takvo masovno preobražavanje Crnogoraca u Srbe. U eri Slobodana Miloševića i tadašnje vojujuće srpske crkve bila je na djelu veoma agresivna ideološka revizija titoističkog nasljeđa, kojemu je navodni najveći krimen bilo zatiranje srpstva po svaku cijenu i perverzni društveni inženjering izmišljanja umjetnih antisrpskih nacija (Crnogoraca i Bošnjaka prije svega, čak i Makedonaca, a i na Hrvate pada stanovita sumnja). Simboličko svjedočanstvo bjesomučnog antititoizma kao ideološkog plimnog vala koji je zapljusnuo i potopio tadašnje rukovodstvo Crne Gore (dotadašnje velike titoiste) predstavlja ukidanje Titograda (u aprilu 1992), simboličke prijestolnice Titove Jugoslavije. Nastupilo je veliko vraćanje korijenima, na stanje prije bezbožnoga titoističkog inženjeringa, vraćeno je staro ime Podgorica, a mnogi Crnogorci, posramljeni zbog svojih identitetskih zabluda iz "brozomornih" vremena (omiljena sintagma mitropolita Amfilohija i njegove duhovne braće) skrušeno se vraćaju svojem iskonskome srpskom nacionalnom bitku. Vjerujući da se vraćaju sebi, vratili su se oduhovljeni u okrilje Srpske pravoslavne crkve i Amfilohijevog projekta svetosavske Crne Gore.

Kada je nacionalna euforija splasnula, nakon masovnog otrežnjenja zbog izgubljenih ratova u ime "ugroženog srpstva", kada se sama Srbija najzad podigla protiv suicidalne politike "etničkog čišćenja" (1996/97), kada je procrnogorski dio rukovodstva, s Đukanovićem na čelu, najzad prestao da funkcioniše kao servilni aparat srbizacije Crne Gore, tada je ogromna šteta već bila učinjena, koja će se sanirati desetljećima. I koja ni izdaleka još nije sanirana. Pa ipak, Tito nije nestao iz crnogorskoga kolektivnog pamćenja, ne samo kao ratni vođa antifašističkog pokreta, koji je u Crnoj Gori doista imao općenarodni karakter, nego i kao

državnik u čijoj je eri Crna Gora doživjela i društveni i kulturni i znanstveni i ekonomski preobražaj bez presedana u svojoj povijesti. Dio te velike baštine predstavlja i svestrano subjektiviranje Crne Gore 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća kada je zaokružena republička državnost, kada su izgrađene nacionalne obrazovne i kulturne institucije i razvijena nacionalna samosvijest crnogorskog naroda. Ima neke višnje pravde u tome da se još za Amfilohijeva života, a njemu za inat, Podgorica usudila odužiti svjetskom državniku, čije je ime ponosno nosila u socijalističkom razdoblju, i 2018. godine podigla mu spomenik.

Imamo li, zaključno, u vidu cjelinu Đukanovićeva višedecenijskog političkog djelovanja, ne samo njegova velika dostignuća nego i znatna sustajanja, čini se da možemo zaključiti kako nakon demokratske promjene vlasti na parlamentarnim izborima 2020. još nije nastupio kraj ere Mila Đukanovića. Preživio je uspješno tri jasno različite etape (1991-1997; 1998-2006; 2006-2020) i zakoračio u sadašnju, četvrtu (od 2020). Tek ostaje da se vidi koja će biti njegova politička uloga u novoj eri pluralističke demokracije. Pred Đukanovićem, koji je najzad izašao iz fatalne sjene moćnog "arhiepiskopa cetinjskog", prvorazredan je izazov da u novom ambijentu pridonese, u granicama svojega osvjedočenog političkog umijeća i državničkih sposobnosti, ublažavanju manihejske opreke "Mi ili On", koja nije samo bojni poklič njegovih neprijatelja nego i njegova vlastita fantazma da je on utjelovljenje i garancija crnogorske države. Najvažnije je da sam Milo Đukanović shvati da više ne važi njegov, neizgovoren, politički slogan "Ja ili Oni", da osvijesti kako svojim kultom ličnosti dijeli i obeshrabruje umjesto da ujedinjuje i osokoljuje fragilni i fragmentirani crnogorski demos. Nastupilo je doba demokracije, u kojemu, ponovimo, on više nema presudnu i nezamjenljivu ali ima važnu i korisnu ulogu.

6. Crna Gora pred demokratskim pluralističkim izazovom

Sve što je rečeno upućuje nas na završno suočavanje s ključnim političkim problemom: da li parlamentarnom smjenom vlasti toliko zakašnjeli, najzad započeti proces uspostavljanja demokratskog pluralističkog sistema jača ili nagriza suverenu crnogorsku državu? Što je klasični problem odnosa države i demokracije kao neizbježne strukturne napetosti između suverenosti države, kao impersonalne vlasti (vlast ne pripada nikome), i demokracije, u kojoj vlast pripada narodu kao političkom subjektu.

Prvo što treba naglasiti jest da je već sama demokratska smjena DPS-ovske vlasti jednoznačno pozitivno dostignuće, čiju je važnost teško precijeniti. Malo je reći da DPS prelazi u opoziciju, a netočno da je dosadašnja opozicija preuzela zakonodavnu vlast i dio

izvršne vlasti. Naime, glavni deficit crnogorske politike nije bio toliko monopol vlasti jedne stranke, koliko pogubna činjenica da je DPS imao jedva relevantnu unutarcrnogorsku političku *opoziciju*, ali da je zato imao masovnu antistemska protucrnogorsku *oporbu*. Temeljna je razlika između opozicije (stranaka koje državu i opće interese brane od uvijek mogućih uzurpacija vladajućih) i oporbe (koja dovodi u pitanje ne samo vladajuće nego i državu samu). Nema demokratske države bez demokratske opozicije, bez regularne izborne smjenjivosti na vlasti. Nije moguća država uopće (ne samo demokratska) ako je protiv nje jaka antistemska oporba (kao što je koalicija oko Demokratskog fronta). Utoliko se može reći da Crna Gora prvi put u svojoj povijesti u DPS-u, ako se demokratski reformira, dobija *kontrolno potencijalno sposobnu političku opoziciju, dovoljno snažnu da vlastitu državu može uspješno braniti od uzurpacija vladajućih*.

U tom kontekstu, vratimo se još jednom navedenom intervjuu Mila Đukanovića zagrebačkom "Jutarnjem listu". U njemu Đukanović demokratsku promjenu vlasti smatra "*eksperimentom u koji je zemlja sada ušla*", dodajući da *vjeruje* da ga "*možemo izdržati*".

O kakvom je eksperimentu riječ? Očito ponajprije o takvom da se "poslije 30 godina mijenja vlast", a to znači da "opozicija koja nikada do sada nije bila na vlasti mora se *učiti* tom poslu. A vlast se nakon 30 godina mora *učiti* opozicijskom djelovanju." Formulacija je simptomalna omaška (u frejdovskom smislu), jer je posve neobično ustvrditi da se *vlast mora učiti opozicijskom djelovanju*. Nema nikakvog smisla reći da se vlast uči opozicijskom djelovanju – prema vlasti! Naime, on ne kaže, kao što bi morao, da se njegova stranka DPS "poslije 30 godine" mora učiti opozicijskom djelovanju. On zapravo kaže, i ne htijući, da se on sam, kao predsjednik države, mora učiti opozicijskom djelovanju – prema Vladi. Nije moguće da ne zna da bi on morao biti, kao državni poglavar, nadstranačka politička ličnost, a ne lider opozicije. Za sada mu još ne pada na pamet da je jedna od glavnih pretpostavki učenja DPS-a opozicijskom djelovanju da on prestane biti njen stranački lider. A to učenje znači da se DPS nauči djelovati politički, javno i snagom argumenata, a ne opstrukcijom funkcioniranja državnih organa. Drukčije rečeno, DPS se ne smije ponašati kao destruktivna antistemska oporba, nego kao konstruktivna opozicija.

Đukanović precizira da rezultatima parlamentarnih izbora nije "ugrožena crnogorska država": "Na ovim izborima nismo odlučivali o državi", o tome je crnogorski demos mjerodavno i neopozivo odlučio na državotvornom referendumu 2006. No, istodobno, uz takvo isticanje da rezultatima parlamentarnih izbora i smjenom vlasti crnogorska država nije ugrožena, Đukanović dramatično upozorava da "ako bilo tko iz Crne Gore ili iz regije smatra da pod promjenom vlasti može ugroziti našu državu, mora znati da ćemo je braniti onako kako smo

je branili vjekovima" (riječima: u šumi). Tvrdi da to nije nikakva "zla slutnja, a ni današnja realnost". Nije ustuknuo ni pred tvrdnjom kako u Crnoj Gori "stanje nije loše", štoviše da je "Crna Gora najstabilnije društvo na zapadnom Balkanu" (što bi tek bilo da je stanje loše i da društvo nije duboko polarizirano?).

Da će crnogorsku državu i njen međunarodni subjektivitet poštovati i nova vlast svjedoči priznavanje kontinuiteta vanjske politike u sporazumu čelnika triju pobjedničkih koalicija (još prije formiranja nove vlasti), kojim su čvrsto preuzeli obavezu da će poštovati međunarodne obaveze crnogorske države i da neće mijenjati dotadašnji kurs proevropske vanjske politike (članstvo u NATO-u i priključenje EU).

Detronizacijom DPS-a najzad se može početi djelotvorno razbijati fatalni amalgam sljubljenosti Partije i države. Bez dekonstrukcije *partijske države* nema niti može biti *pravne države* (liberalizacija režima, vladavina zakona, podjela vlasti, autonomija sudstva, zaštita subjektivnih prava). Samo što je ta dekonstrukcija tek nužan ali ne i dovoljan uvjet za tranziciju prema pravnoj državi. Za sada, sudeći po opisanom ponašanju nove vlasti, vjerovatniji su scenariji po kojima se država oslobađa iz ralja jedne stranke samo da bi ponovno bila zarobljena kao privatni posjed nekoliko njih, pa umjesto pravne dobijamo *partitokratsku državu*.

Glavni paradoks nove vlasti ne očituje se samo u začudnoj činjenici da je konstituiraju političke grupacije koje su se godinama oblikovale kao oporbene i kao takve posve su se psihološki nespremne našle u situaciji da preuzmu odgovornost za državu koju su do jučer uporno i fanatično ostrašćeno denuncirale. To su stranke i grupacije udružene u najjaču koaliciju čak 11 političkih subjekata "Za budućnost Crne Gore", koja je osvojila 27 poslaničkih mandata. Da je samo ta krajnje neprirodna i heterogena koalicija koalicijâ osvojila većinsku podršku, bilo bi veoma teško očekivati da može skladno djelovati i djelotvorno funkcionirati kao izvršna vlast.

No vidjeli smo da u novu političku vlast pobjedničke 41-orice ta najjača skupina uopće nije uključena. Njenim čelnicima nije omogućeno da preuzmu ni egzekutivu ni legislativu, kao što je uobičajeno po demokratskim standardima. Te su funkcije pripale znatno slabijim partnerima, Demokratama (10 poslanika) i URA-i (4). Točnije, premijerski mandat pripao je nosiocu pobjedničke liste formacije "Za budućnost Crne Gore", prof. dr. Zdravku Krivokapiću, koji po personalnom profilu ne pripada Demokratskom frontu i pridruženim

strankama i grupacijama. Znamo i zašto, zato što ga je svojim autoritetom nametnula "prevažna adresa" "arhiepiskopa cetinjskog".

Prisjetimo se zašto je mitropolit Amfilohije odbio da podrži uključivanje DF-a u svoju Vladu i kako se, nakon Amfilohijeve smrti, premijer Krivokapić dodatno udaljio od čelnika Demokratskog fronta. Ponudili smo i objašnjenje da je time spriječeno da izravna vučičevska anticrnogorska ekspozitura preuzme državu u svoje ruke. Otuda DF u Skupštini djeluje i dalje kao neodgovorna oporba, koja huškačkim diskursom zagađuje javni prostor demokratskog oblikovanja političke volje. Za Demokratski front kao oporbu su i sadašnja Vlada i sadašnja država Crna Gora tek provizorij, koji se mora još trpjeti, do povoljnijih vremena. Nije isključeno da bi se mogli ponovo, kao i 2016, avanturistički upustiti u vanparlamentarno nasilno zbacivanje vlasti morskog im premijera (ako im se tako naredi, financira i organizira iz srbijansko-ruske centrale).

U odnosu spram takve vlasti pred opozicijskim DPS-om (kao i pred kritičkom javnošću) je veoma složena i delikatna politička zadaća. Ponajprije, DPS mora precizno razlikovati trojnu strukturu nove vlasti i ne dozvoliti sebi da ikad objektivno bude saveznik velikorpskoga destruktivnog Demokratskog fronta u frontalnom napadanju i rušenju sadašnje Vlade. Vidjeli smo da Vlada još uvijek ne uspijeva funkcionirati djelotvorno, što se i moglo očekivati s obzirom na to da je po svom personalnom sastavu i političkom profilu crkveno-ekspertsko-manjinska (čvrsto je podupire samo 14 zastupnika!). Rušiti takvu vladu, s generalnim optužbama da je "okupaciona", "neprijateljska", "izdajnička", znak je belicističke i neliberalne političke kulture, koja izravno šteti pravnoj normalizaciji i demokratskoj konsolidaciji institucija. Umjesto kletvom na kletvu, kao da je crnogorsko društvo na rubu vjerskoga križarskog rata, opozicijska politička odgovornost nameće obavezu suradnje i tolerancije, štoviše *konstruktivne pomoći Vladi*, promišljenim prijedlozima i konkretnim racionalnim *ad rem* korektivnim djelovanjem. U procesu učenja demokratskim pravilima i standardima, opozicija oko DPS-a ne smije sebi dozvoliti da napušta nezamjenljivi prostor parlamentarne debate, čime jača politički defetizam, a logika dijaloga ustupa mjesto vanparlamentarnoj populističkoj mobilizaciji i golom nasilju.

Obratimo pozornost i na političku ulogu malene crnogorske opozicijske grupacije (URA), koja je preuzela na svoja nejaka pleća odgovornost da se svojim ucjenjivačkim potencijalom postavi kao jamstvo odgovornosti i državotvorne zrelosti nove koalicijske vlasti. U ovih šest mjeseci djelovanja te grupacije, ne čini se da je politički i intelektualno dorasla toj preteškoj zadaći, povija se pod pritiscima sa svih strana, kombinira prekomjernu agresivnost i revanšistički voluntarizam (potpredsjednik Vlade Abazović) prema DPS-u i Milu

Đukanoviću, s potpuno neprincipijelnim podupiranjem i najsumnjivijih poteza i inicijativa parlamentarne većine. Poučena negativnim iskustvom nestajanja ili marginalizacije svih crnogorskih političkih grupacija koje su prethodno surađivale s DPS-om (paradigmatski slučaj Pozitivne Crne Gore), URA se upustila u gotovo samoubilačku igru vatrom, u kojoj je sve karte stavila na misiju rušenja mrskog im Mila Đukanovića – kao da im nedostaje političke imaginacije da zamisle da bi Crnoj Gori nakon njihove avanturističke terapeutike moglo biti mnogo gore nego što jest. Ostaje ipak nada da će iz konkretne političke prakse ubrzo, dok ne bude prekasno, možda dokučiti da se realnije pozicioniraju, odustanu od revanšističkog maksimalizma, posvete se realnim problemima reformiranja a ne miniranja starog režima i njegovih institucija. Ima među njima dovoljno pametnih ljudi, koji bi mogli uvidjeti tko su im mogući saveznici, tko demokratski protivnici, a tko zbiljski neprijatelji.

O kakvim je problemima riječ neka posvjedoče i dva poučna konkretna primjera iz recentne parlamentarne prakse.

Prvi primjer: već smo naglasili važnost političkog poteza premijera Krivokapića koji je zahtijevao ostavku ministra Leposavića, kao i to da ju je ministar odbio dati i odluku prepustio Skupštini. Vidjeli smo i to da se Demokratski front suprotstavio premijeru i odlučno odbio da ga u tome podrži. Bečićeve Demokrate odlažu stavljanje te točke na dnevni red Skupštine i odrješito ističu da oni neće rušiti ministra zajedno s DPS-om (nego s kime će?). A sam DPS bojkotira rad Skupštine i ističe da neće pomagati Vladi i premijeru da se konsolidiraju time što bi podržao smjenu ministra Leposavića. U tom slučaju, očito je da se DPS ne ponaša razborito, kao da se pribojava da u bilo čemu pruži podršku premijeru, čak i kada on to nesumnjivo zaslužuje. Umjesto da premošćuje sukobe i rješava probleme, opozicija takvim ponašanjem produbljuje konflikte i paralizira djelovanje vlasti, kao da ne shvaća i ne želi prihvatiti svoju konstitutivnu korektivnu funkciju. A ako možda mnije da je ovo najgora vlada, koja se može zamisliti, veoma se vara, ima mnogo gorih od nje u vladajućoj grupaciji. Rušiti s vučićevcima Vladu Crne Gore bio bi znak manjka elementarne političke inteligencije.

Drugi primjer: na sjednici Skupštine Crne Gore (9.6.2021.) zastupnik Bošnjačke stranke Ervin Ibrahimović iznio je Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici (u ime skupine zastupnika (Ervin Ibrahimović, Dragutin Papović, Damir Šehović, Raško Konjević, Genci Nimanbegu, Fatmir Đeka i Andrija Popović). Obrazložio je da Prijedlog rezolucije podrazumijeva, između ostalog, da parlament osudi i prizna da se u Srebrenici jula 1995. godine desio genocid i da je ubijeno preko 8.000 Bošnjaka. Tekst rezolucije predvidio je i da se 11. jul proglasi Danom sjećanja na žrtve Srebrenice.

"Smatram da na osnovu pravosnažne presude Haškog tribunala i Međunarodnog suda pravde i na osnovu usvojenih rezolucija u Evropskom parlamentu i Kongresu SAD-a, usvajanjem Rezolucije u ovom parlamentu Crna Gora će nedvosmisleno pokazati da joj je mjesto u društvu razvijenih demokratija" – rekao je Ibrahimović.

Očekivano, zastupnici Demokratskog fronta (Jovan Vučurović) zgroženo su odbacili Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici, tvrdeći da je riječ o gruboj provokaciji koja smjera "satanizaciji srpskog naroda". Također očekivano, DF-u su se u odbijanju Rezolucije pridružili Demokratska Crna Gore (Boris Bogdanović), Pokret za promjene (Branko Radulović) i Socijalistička narodna partija (Vladimir Joković). Nasuprot njima, Rezoluciju su snažno podržali opozicioni Socijaldemokrate (zastupnik Ivan Brajović, istaknuo je da za njegovu stranku "nema dileme da se u Srebrenici desio najmonstruozniji zločin u Evropi nakon Drugog svjetskog rata" i dodao da "presuda generalu Ratku Mladiću treba da pokaže što se sve desilo u Srebrenici") i Socijaldemokratska partija (zastupnica Draginja Vuksanović-Stanković, za koju "genocid u Srebrenici nije političko, nego civilizacijsko pitanje", a "poricanje genocida je posljednji stepen genocida").¹⁹

Granični primjer Srebrenice kao svjetski poznatog i od svih mjerodavnih međunarodnih pravosudnih i političkih instanci osuđenog masovnog zločina u sklopu zločinačke politike "etničkog čišćenja" bio je točka civilizacijskog rascjepa u sklopu parlamentarne vladajuće većine. Iz vladajuće većine, za Rezoluciju su se izjasnili jedino zastupnici kluba "Crno na bijelo" Suada Zoronjić i Srđan Pavićević. Pritom je zastupnica Zoronjić upozorila: "Vi gospodo iz Bošnjačke stranke morate znati da ovu Rezoluciju možete izglasati samo sa UROM. Koliko su vam odani vaši koalicioni partneri pokazuju ove prazne klupe".

Upozorenje je u tom trenutku bilo na mjestu, klupe su bile prazne, nije bilo zastupničkog bloka DPS-a. Taj bi se blok doista bio grdno obrukao da je čak i u ovako dalekosežnoj točki, nastavio bojkotirati rad Skupštine i time onemogućio usvajanje Rezolucije. U tom bi slučaju svoje uskogrude strančarske kalkulacije pretpostavio državnim interesima, kao da im je ispod "partijske" časti da se nađu u većini skupa s UROM. Shvativši u posljednjem trenutku da bi takvo ponašanje bilo nerazaborito, DPS je preuzeo političku odgovornost i vratio se u

¹⁹ Vuksanović-Stanković je istakla:

"Danas je Crna Gora obrukana jer ima ministra pravde koji negira genocid u Srebrenici. Negira ga dovodeći u pitanje legitimitet međunarodnih sudova koje Crna Gora prihvata, sa glupavim izgovorom da ne zna da li je bio genocid, jer u njemu nije učestvovao, već da jedino dželati i žrtve kažu da je bio ili nije bio. Zbog takvog vrijednosnog sistema koji se prezentuje u ime Vlade Crne Gore sinoć smo bili tema u UN gdje Bramerc upoznaje cijeli svijet da je u Crnoj Gori ministar pravde porekao genocid u Srebrenici nakon što su vlasti i Vlada imale čvrst stav o poštovanju presude međunarodnog suda."

poslaničke klupe da bi omogućio Skupštini da 17. juna 2021. godine izglasa, dvotrećinskom većinom (glasao je 81 poslanik, 55 za, 19 protiv, 7 suzdržanih²⁰) Rezoluciju o genocidu u Srebrenici. Odluku o usvajanju Rezolucije komentirala je Bošnjačka stranka, istakavši da je time Crna Gora "poslala snažnu poruku da je centar demokratije i da su suočavanje s prošlošću i poziv na pomirenje pravci kojima iskreno želi ići većinska Crna Gora". Izrazili su i zadovoljstvo da je njihov prijedlog rezolucije "naišao na širok krug podrške, kako među partijama opozicije, tako i unutar vladajuće strukture".

Treba zapamtiti taj datum, 17. jun 2021, jer označava krupan napredak, možda i prekretnicu, u politički odgovornom djelovanju crnogorskog parlamenta. Na toj istoj sjednici, naime, došlo je napokon i do raspleta stalno odgađanog rješavanja pitanja smjenjivanja ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava Vladimira Leposavića. Poslanici su većinski podržali zahtjev premijera Krivokapića da se kontaminirani ministar razriješi s te funkcije zbog relativizacije genocida u Srebrenici. Za razrješenje Leposavića glasalo je 80 poslanika, 43 za, 27 protiv, dok je suzdržanih bilo 10.

Konstruktivnim vraćanjem u redovni skupštinski rad i doprinosom u oblikovanju većinske političke volje u državnom interesu i u podršci Vladi Crne Gore, opozicijski DPS svladao je prvu veliku lekciju u učenju demokratskoj političkoj kulturi i pomogao da se pred očima javnosti istjera na čistac oporbena opstrukcijski karakter Demokratskog fronta, koji je odmah najavio da će do daljnjega bojkotirati plenarni rad parlamenta zbog ovih povijesnih odluka, koje su po njihovu sudu, rezultat "neprincipijelne koalicije od DPS-a i djelova Vlade Crne Gore" (poslanik DF-a Slaven Radunović).

Samo što Demokratski front obmanjuje i sebe samoga i javnost: svojim grubo belicističkim, upravo pogromaškim diskursom, DF se sektaški netolerantno profilirao kao *ekstremistička bojovna fronta*, kao antidemokratska i antiparlamentarna formacija, koja je i do sada opstruirala rad parlamenta, kao polja argumentirane debate, razmjene mišljenja i umijeća postizanja kompromisa unutar pluralne političke elite. Takvom DF-u i nije mjesto u parlamentu, ni kada je formalno u njemu. Pa onda bolje da i nije. Valja mu kao takvom izaći u susret, prepoznati ga kao antidemokratsko strano tijelo i konsenzualno ga izolirati da ne kvari atmosferu, nagrđuje demokraciju i ruši državu.

Nova vlast (Skupština i Vlada) preživjela je prvo veliko iskušenje s kojim se suočila. Demokracijom je obranjena država i njezin evropska perspektiva. Tek ćemo vidjeti je li nova

²⁰ Za Rezoluciju su glasali: opozicijski blok oko DPS-a (40), Demokratska Crna Gora (10), URA (4), i Branka Bošnjak, poslanica iz Pokreta za promjene (1).

vlast doista naučila da ne može valjano funkcionirati bez korektivne funkcije odgovorne političke opozicije, kao partnera a ne neprijatelja.

Glavno iskušenje tek predstoji, utanačenje i potpisivanje Temelnog ugovora između Vlade Crne Gore i Srpske pravoslavne crkve. Dok očekujemo i taj rasplet, ne možemo pre naglasiti ireverzibilni civilizacijski iskorak Crne Gore iz ralja srpskog sveta, iskorak koji nedvojbeno predstavlja odluka da se 11. jul u Crnoj Gori obilježava kao **Dan sjećanja na žrtve Srebrenice**.²¹

Možemo zaključiti da su rezultati parlamentarnih izbora 2020. godine, načelno, ponajprije višestruko pozitivni, ili da bi barem mogli biti, kao demokratski obzor razvoja Crne Gore. Otvorio se krajnje složen i kontroverzan politički proces, mnogo teži i zahtjevniji nego u autoritarnom režimu, u kojemu se Crna Gora suočava s velikim neizvjesnostima i ne manjim opasnostima. Glavna neizvjesnost je u tome što posve otvoreno pitanje može li nova koalicijska vlast, s brojnim akterima i raznorodnim interesima i pogledima, doista djelotvorno djelovati, kao uspješan menadžerski i politički tim, kada nam iskustvo, recimo, Srbije (DOS-ova Đinđićeva vlada) i Hrvatske (Račanova SDP-HSLS-HSS-HNS vlada), pokazuje koliko takve vlade iziskuju političke razboritosti, tolerancije i uzajamnog uvažavanja.

Glavna je opasnost da se crnogorski građani uplaše od sebe samih i posumnjaju u svoje političke kapacitete, da ih krupne početne poteškoće uspostavljanja pluralističke demokracije ne obeshrabre i ne "pobjegnu od slobode". Izabrali su novu vlast na demokratskim parlamentarnim izborima i prva će im pouka biti da je smjenjivost vlasti samo nužan ali ni

²¹ S pravom je upozoreno na paradoks da je i sama Srbija svojevremeno bila iskoračila iz opsesija "srpskim svetom": "Politička klasa u Beogradu je ... još prije 12 godina točno znala da se u Srebrenici dogodio genocid i da je priznanje tog genocida nešto što Srbija mora napraviti." Naime, "Srbija već dvanaest godina, od marta 2010. ima parlamentarnu rezoluciju o osudi genocida nad 8 tisuća Bošnjaka u Srebrenici. Ta se rezolucija formalno zove Deklaracija o Srebrenici, poziva se na presudu Međunarodnog suda u Haagu (ICJ) o osudi genocida u Srebrenici, iako formalno ne spominje riječ genocid, ali je ona de facto obuhvaćena tekstem koji je, kao umijeće mogućega, Tadićeva administracija uspjela provesti kroz Skupštinu Srbije, nakon burne rasprave, ali formalno uvjerljivom većinom od 127 glasova za, uz samo 27 glasova protiv" (vidi Davor Gjenero, 2021: "Vučić prijetnjama razotkrio samog sebe", portal Antena M, 19. juna; vidi i Borislav Višnjić, 2021: "Oluja nad Beogradom: Žestoka dezinformaciona kampanja tabloida nakon usvajanja Rezolucije o Srebrenici. Izmislili su da su Srbi proglašeni gencidnim, Krivokapića optužuju za izdaju", *Pobjeda*, 19. jun).

izdaleka još i dovoljan preduvjet za maksimiranje njihovih svestranih ljudskih potencijala i za emancipaciju građanskog društva od tutorstva političke vlasti.

Država Crna Gora, otkad je sebe simbolički osakatila odustajanjem od toga da se naziva "republikom", sada napokon ima priliku, nazivu usprkos, da u svojoj viševjekovnoj republikanskoj tradiciji i duhu nepokorovanja koji joj je svojstven, pronade i razvije svoju slobodarsku dušu, svoj suvereni nacionalni individualitet.

Zaključno ponovimo stav iz Saopštenja naše Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske da nas je dugogodišnje iskustvo "naučilo nas da imamo povjerenje u razboritost građana Crne Gore, u njihov borbeni demokratski potencijal da se uspješno suprotstave opakim tendencijama da se u ime demokratije razmašu retrogradne snage i regresivni asimilatorski, hegemonistički i kleronacionalistički procesi. Kao i vazda, našu podršku uživaju svi istinski borci za suverenost Crne Gore, svi koji je demokratski grade i pravno čuvaju, svi koji su ponosni na svoju baštinu i samosvjesno oblikuju svoju budućnost, svi koji znaju ... da drugoga čuvaju od sebe, ali da nikada i nikome ne daju svoje, da sačuvaju svoju državu" (vidi "Pobjeda", 24.09.2020; dostupno na:

<https://www.pobjeda.me/clanak/nacionalna-zajednica-crnogoraca-hrvatske-podjele-duboke-ali-i-dalje-vecinska-podrska-suverenosti-crne-gore>).